

MINDERJARIGE SLACHTOFFERS VAN ZEDENMISDRIJVEN GEHOORD

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Anton van Wijk
Sylvia Dickie
Manon Kornmann-Hardeman
Tom van Ham

Beke *reeks*

Minderjarige slachtoffers
van zedenmisdrijven gehoord

MINDERJARIGE SLACHTOFFERS VAN ZEDENMISDRIJVEN GEHOORD

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Anton van Wijk

Sylvia Dickie

Manon Kornmann-Hardeman

Tom van Ham

Beke // reeks

In opdracht van

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Met medewerking van

Juno van Esseveldt

Omslagontwerp en opmaak

Marcel Grotens

Foto's gebruikt voor omslag

Freeimages.com. Er is geen verband tussen de afgebeelde persoon en de inhoud van dit rapport

ISBN

978-94-92255-29-7

Minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven gehoord

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Anton van Wijk, Sylvia Dickie, Manon Kornmann-Hardeman en Tom van Ham

Inhoud

	Dankwoord	7
1	Inleiding en vraagstelling	9
1.1	Onderzoeksvragen	12
1.2	Leeswijzer	13
2	Opzet en uitvoering van het onderzoek	15
2.1	Deskresearch	15
2.2	Landelijke systeemanalyse aangiften	16
2.3	Gegevens verhoorstudio's	16
2.4	Dossieronderzoek	17
2.5	Interviews	17
3	Juridische context	19
3.1	Internationale verdragen en richtlijnen	19
3.2	Zedenwetgeving	20
3.3	Aanwijzing Zeden	22
3.4	Aanwijzing AVR	23
3.5	Politie-instructie	24
3.6	Inzoomen op de studio	26
3.7	Ervaringen in het buitenland	28
4	Aantal gehoorde minderjarige zedenslachtoffers	33
4.1	Landelijke cijfers	33
4.2	Gegevens verhoorstudio's	35
5	Horen van minderjarige zedenslachtoffers in de praktijk	39
5.1	Dossieranalyse	39
	5.1.1 <i>Zaaksgegevens</i>	39
	5.1.2 <i>Slachtofferkenmerken</i>	41
	5.1.3 <i>Verhoorgegevens</i>	42
5.2	Interviews	44
6	Impact	55
6.1	Capaciteitsgegevens	55
6.2	Leveren van maatwerk	56

6.3	Aanvullende cursus	57
6.4	Eén verhoorder	57
7	Conclusies	59
7.1	Context en buitenland	59
7.2	Aard en omvang	60
7.3	Praktijk van het horen	60
7.4	Impact en randvoorwaarden	61
7.5	Beschouwing	62
	Geraadpleegde bronnen	65
	Bijlagen	
	Bijlage 1 – Tabellen	71
	Bijlage 2 – Format verhoorstudio's	74
	Bijlage 3 – Analyseformat dossieronderzoek	77
	Bijlage 4 – Verhoor minderjarigen in het buitenland	79
	Bijlage 5 – Checklist kwetsbaarheid	97
	Bijlage 6 – Checklist bepalen verhoorwaardigheid getuigen	104

Dankwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport ‘Minderjarige slachtoffers van zedenmisdriven gehoord’ dat Bureau Beke in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft uitgevoerd. We danken de respondenten voor hun nuttige informatie. In het bijzonder danken we Anja Molenaar voor haar hulp bij de landelijke selectie van de zedenzaken en de studiobeheerders van de politie-eenheden voor hun werk om de gevraagde gegevens aan te leveren. De leden van de leescommissie worden bedankt voor hun nuttige suggesties: Maaïke van Os en Yet van Maastricht (Politie), Eva Kwakman (OM), Jeanne Derks en Mariëtte van den Aardweg (Ministerie van Justitie & Veiligheid).

Het onderzoeksteam.

Arnhem, november 2018

1 Inleiding en vraagstelling

De positie van slachtoffers van misdrijven is de laatste jaren verbeterd. Kwetsbare slachtoffers, waaronder kinderen, verdienen volgens internationaal recht extra aandacht. Gelet op de ernst van het delict en de leeftijd van de slachtoffers geldt dit in het bijzonder voor slachtoffers van seksueel misbruik. Seksueel misbruik kan worden gedefinieerd als ‘alle seksuele handelingen die iemand gedwongen wordt uit te voeren, te ondergaan of getuige van te zijn’.¹ Het aspect van dwang kan zich manifesteren in de vorm van lichamelijke overweldiging of bedreiging. Ook afhankelijkheidsrelaties kunnen onder de noemer van dwang worden geschaard.

Er zijn verschillende faciliteiten voor het horen van (minderjarige) zeden-slachtoffers. Als eerste kan de verhoorkamer worden genoemd. Deze bestaat uit één ruimte met computer en een microfoon. Hier kan een verhoor alleen met geluid worden opgenomen. Er zijn ten tijde van het onderzoek 293 verhoorkamers in Nederland. De sociale verhoorkamer, waarvan er 247 in Nederland zijn, bestaat uit één ruimte met computer, microfoon en een camera en is huiselijk aangekleed. In deze ruimte is het mogelijk om een verhoor met beeld en/of geluid op te nemen. De (kindvriendelijke) verhoorstudio (veertien in totaal) bestaat uit een verhoorruimte, regiekamer en/of meekijkruimte. In de verhoorruimte zijn een computer, microfoon en camera's aanwezig (zie foto 1). Het verhoor kan met beeld en geluid worden opgenomen. Vanuit de regiekamer kijkt en luistert een zedenrechercheur mee met het verhoor en kan deze de verhoorder aanwijzingen geven (zie foto 2). Een meekijkruimte geeft de mogelijkheid om live mee te kijken en te luisteren met het verhoor voor bijvoorbeeld advocaten.

Foto 1 – Verhoorruimte studio

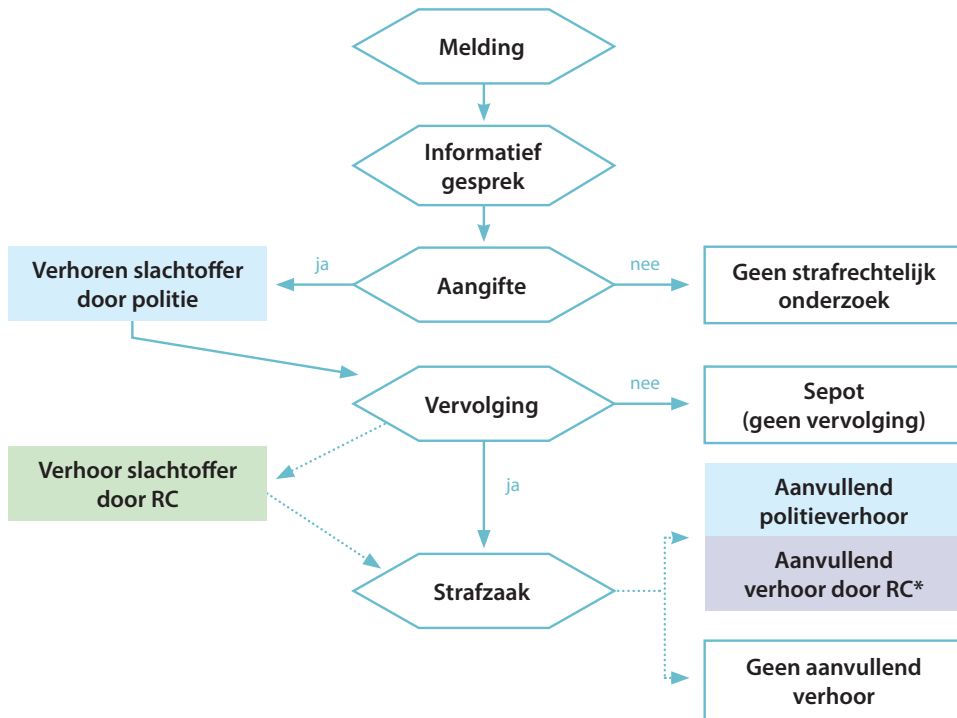
Foto 2 – Regieruimte studio

In 2015 concludeert Defence for Children (DfC) op basis van onderzoek dat de huidige wet- en regelgeving minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik van 12 jaar en ouder in het strafproces onvoldoende beschermt. Minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik tot 12 jaar mogen alleen door specifiek daarvoor opgeleide professionals in een kindvriendelijke verhoorstudio worden gehoord.² Bij uitzondering kunnen minderjarigen die ouder dan 12 jaar zijn dezelfde behandeling krijgen, namelijk wanneer er sprake is van bepaalde kwetsbaarheden. De bejegening van deze groep minderjarigen wordt volgens DfC teveel gelijk gesteld aan de bejegening van volwassenen. In de wet- en regelgeving zijn voor hen nauwelijks specifieke voorzieningen te vinden en DfC spreekt over een ‘achtergestelde positie’ van deze groep minderjarigen.³

De bevindingen van DfC hebben geleid tot een door de Tweede Kamer aangenomen motie. De motie die door kamerleden Kooiman en Recourt is ingediend, heeft als strekking dat alle minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik moeten worden gehoord in een speciale studio met specifiek daarvoor opgeleide deskundigen.⁴ DfC stelt daarbij dat dit niet alleen voor verhoren door de politie, maar ook voor verhoren door de rechter-commissaris (RC) en rechter zou moeten gelden. Slachtoffers kunnen namelijk op verschillende momenten in het proces worden gehoord, ondanks het streven om dit te beperken tot één verhoor vanwege de belasting voor het slachtoffer. Hieronder staan die verhoormomenten schematisch weergegeven.

Figuur 1.1 – Schematische weergave van de momenten waarop slachtoffers van zedendelicten kunnen worden gehoord

* Verhoren van het slachtoffer vinden vrijwel nooit plaats in de rechtbank.

1.1 Onderzoeksvragen

Mede naar aanleiding van de voornoemde motie wil het ministerie van Justitie en Veiligheid meer inzicht krijgen in de praktijk van het horen van minderjarige zedenslachtoffers. In het verlengde daarvan is het de vraag of een onderscheid in groepen minderjarige slachtoffers van zedenmisdriven naar leeftijd wenselijk en noodzakelijk is voor de wijze van horen door de politie (en RC). Tot slot bestaat behoefte aan inzicht in de kosten die met de huidige praktijk van het kindvriendelijk horen van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik gepaard gaan en welke kosten moeten worden gemaakt indien aanpassing van het kindvriendelijk horen noodzakelijk blijkt.⁵

Het Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen (DGSenB) van het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft aan Bureau Beke gevraagd het bovenstaande te onderzoeken. In het onderzoek staan zeven onderzoeksvragen centraal. De onderzoeksvragen luiden als volgt:

1. Wat is in internationale verdragen bepaald over het horen van minderjarige slachtoffers van zedendelicten?
2. Op welke manieren kan kindvriendelijk horen worden georganiseerd en zijn er goede voorbeelden (*good practices*) te vinden in het buitenland?
3. Wat is de omvang van het aantal verhoren van minderjarige slachtoffers van zedendelicten door de politie, RC's en rechters in Nederland?
 - a. Hoeveel minderjarigen zijn onder de 12 jaar oud en hoeveel minderjarigen zijn tussen de 12 en 18 jaar oud?
 - b. In hoeveel gevallen kiezen politie, RC's en rechters ervoor om minderjarige slachtoffers van zedendelicten tussen de 12 en 18 jaar oud kindvriendelijk te horen?
4. Op basis van welke criteria kiezen de politie, RC's en rechters ervoor om een minderjarig slachtoffer van zedendelicten in speciaal ingerichte studio's en met speciale verhoorders te horen?
5. In hoeverre is het mogelijk en wenselijk om minderjarige slachtoffers van zedendelicten tussen de 12 en 18 jaar oud in een studio en/of door specifiek daartoe opgeleide verhoorders te horen?

6. Welke randvoorwaarden moeten in ieder geval vervuld zijn om te kunnen spreken van kindvriendelijk horen en gelden daarbij dezelfde randvoorwaarden voor kinderen onder de 12 jaar als voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar?
7. Kan er een indicatie worden gegeven van de kosten die gepaard gaan met kindvriendelijk horen in Nederland en wat ervoor nodig is om alle minderjarige slachtoffers van zedendelicten op deze manier te horen?

1.2 Leeswijzer

In het vervolg wordt in dit rapport gesproken over het ‘horen in de studio’. Dit houdt zowel de fysieke ruimte van de kindvriendelijke verhoorstudio in als de gespecialiseerde verhoorders die werken volgens de daartoe ontwikkelde methodiek. Waar relevant worden deze drie aspecten afzonderlijk genoemd.

In het volgende hoofdstuk gaan we in op de opzet en uitvoering van het onderzoek. Hoofdstuk drie gaat over de juridische context. In hoofdstuk vier komen gegevens over het aantal gehoorde minderjarige zedenslachtoffers aan de orde, terwijl in hoofdstuk vijf wordt ingegaan op de praktijk van het horen van deze slachtoffers. Hoofdstuk zes heeft als onderwerp de impact van het horen van minderjarige slachtoffers in de studio’s en tot slot worden in hoofdstuk zeven de conclusies beschreven.

Eindnoten

1. Roggeband, C. (2002). Over de grenzen van politiek: Een vergelijkende studie naar de opkomst en ontwikkeling van de vrouwenbeweging tegen seksueel geweld in Nederland en Spanje. Assen: Van Gorkum.
2. In het vervolg wordt een kindvriendelijke verhoorstudio kortweg aangeduid als studio.
3. Hokwerda, Y.M., Veldman, T., Graaf, L. & Rueb, C. de (2015). Seksueel misbruik in het strafproces. Een toetsing aan het internationale kinderrechtenkader. Defence for Children.
4. Zie: Tweede Kamer 2015-2016, 34 236, nr. 15; Tweede Kamer 2015-2016, 29 279 nr. 300 inz. Zedenmisdriven; Tweede Kamer 2016-2017, 33 552 nr. 23 inz. Meerjarenagenda slachtofferbeleid.
5. Startnotitie ‘Quickscan minderjarige slachtoffers seksueel misbruik’.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Voor dit onderzoek zijn diverse onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Als eerste is deskresearch uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de verhoorpraktijk van minderjarige slachtoffers (2.1). Vervolgens zijn alle kerngegevens van de aangiften van zedenmisdrijven opgevraagd over de periode 2015-2017 om een beeld te krijgen van de omvang van de groepen 12-minners (verder kinderen genoemd) en 12 tot 18 jarigen (verder jongeren genoemd) waarbij ook is gekeken naar typen zedenmisdrijven (2.2). Daarna presenteren we de gegevens van de tien aangeschreven studiobeheerders die informatie hebben verstrekt over aantallen verhoren en enkele kengetallen over bezettingsgraad en uren (2.3). Er is een dossierstudie bij de politie uitgevoerd van 200 aangiften door minderjarigen en daarover is aanvullend informatie opgevraagd bij het Openbaar Ministerie (OM) (2.4). Tot slot zijn er interviews gehouden (2.5). In de volgende paragrafen worden de onderzoeksactiviteiten nader toegelicht.

2.1 Deskresearch

De deskresearch heeft tot doel gehad het onderwerp van onderzoek af te bakenen, te inventariseren welke onderwerpen en aspecten onder de noemer 'kindvriendelijk verhoor' kunnen vallen en welke factoren van belang zijn bij de uitvoering van het verhoren van minderjarigen. Daartoe zijn wetenschappelijke literatuur, beleidsdocumenten en -rapportages en andere kennisdocumenten bestudeerd. De deskresearch heeft zich gericht op de volgende thema's:

1. De voor Nederland relevante wet- en regelgeving en de daaruit volgende richtlijnen omtrent het verhoor van minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven en de werkwijze in de strafrechtsketen.
2. Werkwijzen in enkele buitenlandse landen. Het doel is primair om de Nederlandse wijze van omgaan met minderjarige zedenslachtoffers in het verhoor te spie-

gelen aan de ervaringen in het buitenland. Als referentielanden is gekozen voor België, Engeland, Wales, Denemarken, IJsland, Noorwegen en Zweden.

Bij het inventariseren van de wetenschappelijke literatuur is gezocht naar internationale en nationale onderzoeksliteratuur over de periode 2012 tot en met het heden (medio 2018). Er zijn daarvoor verschillende zoektermen gebruikt waarmee databases, zoals de Criminal Justice Abstracts Database, de database van het ministerie van Justitie en Veiligheid en Google Scholar, zijn geraadpleegd. De gebruikte zoektermen waren 'verhoor', 'slachtoffer', 'minderjarig' en 'zedendelict' en de Engelse equivalenten daarvan.

2.2 Landelijke systeemanalyse aangiften

De politie heeft een overzicht aangeleverd van alle minderjarige slachtoffers van zedendelicten over de jaren 2015, 2016 en 2017. Om tot een overzicht te komen, is een extractie gemaakt van de zedenzaken binnen BVH (Basisvoorziening Handhaving), het registratiesysteem van de politie waarin (onder andere) staat geregistreerd welke minderjarigen zijn gehoord. Aan de politie is gevraagd om in het overzicht onderscheid te maken naar geslacht, leeftijd (kinderen en jongeren) en typen zedendelicten. Aan de hand van deze gegevens is een indicatie te geven van aantallen minderjarige zedenslachtoffers die gehoord zijn.¹ In het politiestysteem zijn de zedendelicten gerubriceerd volgens maatschappelijke klassen die in de praktijk grotendeels parallel lopen met de betreffende wetsartikelen 239-254 uit het Wetboek van Strafrecht.²

2.3 Gegevens verhoorstudio's

Uit de landelijke gegevens is niet op te maken hoeveel kinderen en jongeren in de periode 2015-2017 zijn gehoord in de studio of in een andere verhoorsetting, omdat dat als zodanig niet wordt geregistreerd. Om die reden zijn alle beheerders van de studio's in de politie-eenheden benaderd met het verzoek om een format in te vullen.³ In totaal zijn er 14 studio's in Nederland, verdeeld over de tien politie-eenheden. Vanuit alle eenheden zijn gegevens aangeleverd. Er is gevraagd om aantallen zedenslachtoffers (kinderen en jongeren) te noteren die zijn gehoord door de politie en eventueel nogmaals op verzoek van de RC. De aangeleverde aantallen moeten met enige terughoudendheid worden geïnterpreteerd. Het bleek voor de eenheden lastig om de aantallen te reproduceren omdat 1) de zaken niet systematisch en in verschillende systemen worden bijgehouden en 2) er ook andere doelgroepen in een studio kunnen worden gehoord (bijvoorbeeld meerderjarigen met een verstandelijke

beperking). De manier waarop de gegevens zijn verzameld en geregistreerd op het format verschilt eveneens per eenheid.

Indachtig de vraag naar de impact van het horen van minderjarige zeden-slachtoffers in een studio hebben de respondenten ook aangegeven hoeveel uren zij ‘gemiddeld’ aan een studiozaak kwijt zijn en hoeveel uur een niet-studiozaak vergt. Deze gegevens zijn gecombineerd met de landelijke aantallen gehoorde minderjarige zeden-slachtoffers. Hierdoor kan een indicatie worden verkregen van de capacitaire gevolgen van het horen van alle (of meer) minderjarige slachtoffers van zedenmisdriven in een studio.

2.4 Dossieronderzoek

Er is dossieronderzoek uitgevoerd om meer zicht te krijgen op de kenmerken en achtergronden van de zedenzaken (delict, slachtoffers) en om te achterhalen welke overwegingen meespelen in de beslissing om een minderjarig slachtoffer wel of niet in een studio te horen en om een slachtoffer voor een tweede maal te horen. Op basis van de landelijke gegevens (zie 2.2) is een aselechte steekproef getrokken van 100 zaken waarin een kind slachtoffer is van een zedendelict en 100 zaken van een jongere die slachtoffer is van een zedendelict. Deze 200 dossiers zijn opgevraagd bij de politie en bestudeerd. Bij het OM is vervolgens in de systemen⁴ nagegaan of deze 200 zaken bekend zijn en, zo ja, wat de afloop van de zaak is geweest. Daarmee is zicht gekomen op het totale traject van een zaak en op de vraag op welke momenten in het gehele proces slachtoffers zijn gehoord. De relevante gegevens zijn in een analyseformat ingevoerd.⁵ De vaak kwalitatieve informatie is bewerkt tot categorieën en vervolgens geanalyseerd.

2.5 Interviews

Het houden van interviews heeft tot doel gehad om het horen van minderjarige slachtoffers van zedenmisdriven in een breder perspectief te plaatsen en om meer zicht te krijgen op de praktijk van het horen. De interviews vormen een aanvulling op, en soms een verdieping en nuancering van, de kwantitatieve gegevens. In totaal is er met 16 personen gesproken. Dit is een beperkt aantal respondenten, maar allen zijn zeer goed ingevoerd in de materie (zie onderstaand figuur voor de aantallen respondenten naar organisatie).

Figuur 1 – Aantal gesproken respondenten naar instantie

Instantie	n
Slachtofferhulp	3
Politie (verhuurstudio)	5
Politie (verhoordeskundige)	2
Openbaar Ministerie	3
Rechter-commissaris	2
Defence for Children	1
Totaal	16

De respondenten zijn veelal geworven via de sneeuwbalmethode. De interviews zijn opgenomen en later uitgewerkt dan wel werd er tijdens de interviews zelf genotuleerd. In hoofdstuk 5 is de gemene deler uit de interviews in de tekst verwerkt.

Eindnoten

1. Door verschillen in registratiewijze en coderingen kunnen de aantallen licht afwijken. Vanwege , verschillende controleslagen op de data is deze afwijking marginaal.
2. In tabel 1 in bijlage 1 staan de relevante maatschappelijke klassen vermeld.
3. Zie bijlage 2 voor het format.
4. GPS en COMPAS.
5. Zie bijlage 3 voor het format.

3 Juridische context

Het horen van minderjarige slachtoffers van zedendelicten gebeurt in een juridische context. Bepalend voor die context zijn allereerst internationale verdragen en richtlijnen (3.1) en het Wetboek van Strafrecht (3.2). Daarnaast geven de Aanwijzingen van het College van procureurs-generaal duidelijke richtlijnen voor het horen van minderjarige zedenslachtoffers (3.3 en 3.4). Het horen van zedenslachtoffers gebeurt door zedenrechercheurs. Gelet op de vraagstelling is het wenselijk om meer inzicht te krijgen in de opleiding, de werkwijze aangaande minderjarige zedenslachtoffers en de verschillende verhoormodaliteiten. Vervolgens gaan we kort in op de werkwijze en procedure van het horen van minderjarigen in studio's (3.5) en ervaringen hiermee in het buitenland (3.6). Dit hoofdstuk gaat over de formele kant van het horen van minderjarige zedenslachtoffers (hoe het op papier geregeld is). De wijze waarop het horen in de praktijk gestalte krijgt, komt in hoofdstuk 5 aan de orde.

3.1 Internationale verdragen en richtlijnen

Het horen van minderjarigen komt in een aantal voor Nederland bindende verdragen aan de orde. Als eerste kan het *Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind* (IVRK) worden genoemd. Het VN-Kinderrechtenverdrag is in 1989 aangenomen door de Verenigde Naties en in 1995 door Nederland geratificeerd. Het bevat een groot aantal fundamentele kinderrechten en ziet toe op vrijwel alle terreinen van het leven van een kind. Het IVRK is het meest geratificeerde verdrag ter wereld en is juridisch bindend. De strekking is dat de belangen van het kind te allen tijde prevaleren en dat de overheid verantwoordelijk is voor de waarborging daarvoor.¹ Het VN-Kinderrechtencomité voegt daaraan toe dat staten ervoor moeten zorgen dat kinderen in staat worden gesteld in gerechtelijke procedures te worden gehoord op een wijze die past bij de leeftijd en ontwikkeling van het kind.²

Een relevant Europees verdrag is het *Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik* (kortweg:

Verdrag van Lanzarote).³ Dat verdrag is in Nederland in 2010 in werking getreden. In een aantal bepalingen wordt specifiek ingegaan op het horen van kinderen. De overheid moet maatregelen nemen om te waarborgen dat (onder andere) het verhoor van het kind plaatsvindt zonder ongerechtvaardigde vertraging nadat de feiten aan de bevoegde autoriteiten zijn gemeld. Het verhoor van het kind vindt, waar nodig, plaats in speciaal daartoe ontworpen of aangepaste ruimten en wordt afgenomen door daartoe opgeleide vakmensen. Verder dienen alle verhoren van het kind, indien mogelijk en voor zover nodig, telkens door dezelfde personen te worden uitgevoerd. Het aantal verhoren wordt zoveel mogelijk beperkt tot hetgeen strikt noodzakelijk is voor de strafrechtelijke procedure. Alle verhoren van het slachtoffer, of, wanneer van toepassing, van een kind dat als getuige optreedt, kunnen op video vastgelegd worden en kunnen als bewijs in het proces worden ingebracht, in overeenstemming met de regels van het nationale recht. De rechter kan bevelen om de behandeling van de zaak achter gesloten deuren te laten plaatsvinden. Het slachtoffer kan in de rechtszaal worden gehoord zonder daar aanwezig te zijn, met name door toepassing van geschikte communicatietechnologieën.

Eveneens bindend zijn de *EU-richtlijnen* die moeten worden omgezet in nationale wetgeving. Onder meer de ‘Richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie’ is relevant. Hier staan in artikel 20 over ‘Bescherming van kindslachtoffers tijdens het strafonderzoek en het strafproces’ vergelijkbare waarborgen voor het verhoor van een kind als in het verdrag van Lanzarote. De EU-richtlijn ‘Minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten’ heeft tot doel slachtoffers te beschermen, waaronder ook minderjarigen als groep met bijzondere beschermingsbehoeften. Lidstaten moeten ervoor zorgen dat het slachtoffer zonder onnodige vertraging vanaf het eerste contact met een bevoegde autoriteit informatie wordt aangeboden, teneinde hem in staat te stellen toegang te hebben tot de in deze richtlijn opgenomen rechten, waaronder hoe de procedures omtrent de aangifte van een strafbaar feit verlopen en welke rol het slachtoffer in die procedures speelt. Bij het horen van een kindslachtoffer moeten de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind op passende wijze in overweging worden genomen.

3.2 Zedenwetgeving

Minderjarigen kunnen slachtoffer worden van alle genoemde zedendelicten in het Wetboek van Strafrecht (Titel IVX, artikelen 239-254). De zedenwetgeving is in de loop der jaren vele malen gewijzigd en aangepast aan de veranderde (maatschappelijke) inzichten. Kernpunt van de zedenwetgeving is dat de overheid zich terughoudend opstelt als het gaat om seksualiteit en de beleving daarvan.⁴ Staten hebben echter ingevolgde jurisprudentie van het EHRM ook een positieve verplichting om

burgers te beschermen tegen inbreuken op het privéleven. Strafrechtelijke bepalingen zijn vereist voor een effectieve afschrikking tegen ernstige daden waar het fundamentele waarden en essentiële aspecten van het privéleven betreft, waaronder inbreuken op de lichamelijke en seksuele integriteit. De zedenwetgeving biedt bescherming tegen inbreuken op de lichamelijke en seksuele integriteit. Bij kinderen gaat die bescherming nog een stap verder. Kinderen worden ook strafrechtelijk beschermd tegen gedrag in de voorfase van daadwerkelijk seksueel misbruik waardoor hun seksuele ontwikkeling wordt doorkruist. De artikelen die specifiek minderjarigen bescherming bieden houden rekening met de leeftijd. Er is een absoluut verbod op seksueel binnendringen van een minderjarige beneden de twaalf jaar (artikel 244). Voor minderjarigen tussen de 12 en 16 jaar is het verbod relatiever (artikel 245). In die gevallen is sprake van een zekere seksuele autonomie en spreekt het artikel over ontuchtige handelingen en geldt een lagere maximale straf dan bij het vorige artikel (respectievelijk 8 en 12 jaar). Vanaf zestien jaar geldt als uitgangspunt dat vrijwillig seksueel contact in beginsel niet strafbaar is. Voor het plegen van ontucht met onder anderen eigen kinderen geldt een maximum straf van zes jaar (artikel 249).⁵ Dit artikel wordt vaak in incestsituaties toegepast. De beschermingsgedachte van minderjarigen komt duidelijk tot uiting in het strafbaar stellen van kinderporno (artikel 240b). Van tamelijk recente datum is het strafbaar stellen van grooming (248e). Van grooming is sprake als tijdens een chatgesprek met een persoon, jonger dan zestien jaar, een voorstel wordt gedaan tot een ontmoeting, met als doel ontuchtige handelingen met die persoon te plegen of kinderpornografische afbeeldingen van hem of haar te vervaardigen.

De huidige zedenwetgeving wordt binnenkort herzien. De aanleidingen hiervoor zijn de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. In de brief van de minister staat dat:

Nieuwe veelvoorkomende digitale strafwaardige fenomenen, zoals onvrijwillige webcamseks of seksuele afpersing via de webcam (sextortion), zijn aanleiding voor inhoudelijke modernisering van de seksuele misdrijven. Het wetsvoorstel geeft op afstand gepleegde seksuele misdrijven een duidelijke plaats in de strafwet door te expliciteren dat het aanzetten tot seksuele interactie waarbij handelingen aan of met het lichaam van een slachtoffer worden verricht een strafbaar feit oplevert. Het doel is een adequate strafrechtelijke reactie te bieden op strafwaardig seksueel gedrag in de hedendaagse en digitaliserende samenleving.⁶

De basis voor dit voornemen is verwoord in een eerdere brief aan de Tweede Kamer.⁷ Hierin wordt in bredere zin ingegaan op de beperkingen van de huidige zedenwetgeving en het feit dat minderjarigen extra bescherming behoeven tegen nieuwe vormen van digitaal seksueel misbruik. De minister staat een veilig straf-

proces voor waarin de erkenning en bescherming van de informatievoorziening aan zedenslachtoffers goed zijn geregeld. Dit zou onder meer bereikt moeten worden door een instrument waarmee de eventuele kwetsbaarheid van slachtoffers kan worden beoordeeld. Deskundigheidsbevordering wordt eveneens genoemd als een manier om beter getemoet te komen aan de behoeften van kwetsbare slachtoffers.

3.3 Aanwijzing Zeden

Het College van procureurs-generaal kan algemene en bijzondere aanwijzingen geven betreffende taken en bevoegdheden van het OM. Gegeven het onderwerp van dit onderzoek zijn twee aanwijzingen relevant: 1) Aanwijzing Zeden en 2) Aanwijzing auditief en audiovisueel registreren van verhoren van aangevers, getuigen en verdachten (AVR).

Per 1 mei 2016 is de ‘Aanwijzing Zeden’ in werking getreden ter vervanging van de ‘Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik’ uit 2010. In de Aanwijzing staat dat het in zedenzaken zeer belangrijk is dat er zorgvuldig onderzoek wordt gedaan waarbij de gebeurtenissen zo nauwkeurig mogelijk worden vastgesteld en dat pas daarna conclusies worden getrokken. Voorafgaand aan het opnemen van een aangifte vindt in beginsel een informatief gesprek plaats tussen de melder (het slachtoffer of zijn/haar ouders) en de politie. Tijdens het informatieve gesprek wordt de melder geïnformeerd over de gevolgen van het doen van aangifte en de eventuele impact van het strafrechtelijke traject. Een aangifte kan namelijk niet meer worden ingetrokken. Ook krijgt de melder informatie over hulpverlening, slachtofferrechten en juridische bijstand. Nadien wordt op basis van het gesprek door zowel de politie als het OM de afweging gemaakt of het wenselijk is om strafrechtelijk op te treden, en indien ja op welke wijze. Als de melder ook het slachtoffer is, wordt deze in principe gesproken zonder dat daarbij anderen aanwezig zijn, met uitzondering van de advocaat van de melder c.q. het slachtoffer. Na afloop van het informatieve gesprek krijgt de melder in beginsel bedenktijd voor de beslissing over het al dan niet doen van aangifte. Als de melder ook het slachtoffer is, kan deze aangeven af te willen zien van de bedenktijd. Wanneer uit de melding naar voren komt dat het slachtoffer en/of de verdachte een kwetsbaar persoon is – hierbij kan gedacht worden aan minderjarigen, lichamelijk of verstandelijk beperkten en mensen met een psychische aandoening – kan er gezien de aard van de kwetsbaarheid voor een andere werkwijze worden gekozen dan die hierboven beschreven is. In de aanwijzing wordt niet verder ingegaan op welke andere werkwijzen in dergelijke gevallen toepasbaar zijn.

Het OM en de politie spannen zich in om secundaire victimisatie te voorkomen. Op het moment dat het slachtoffer gehoord moet worden in een strafzaak, moet een belangenafweging worden gemaakt tussen enerzijds de bescherming van

de persoonlijke levenssfeer, de veiligheid en de gezondheid van het slachtoffer en anderzijds het recht van de verdachte op een eerlijk proces. Bij verhoor van het slachtoffer is het van belang dat het zonder onnodige vertraging plaatsvindt, dat het aantal verhoren beperkt blijft en dat herhaling vermeden wordt. Daarnaast dient visueel contact tussen het slachtoffer en de verdachte voorkomen te worden, evenals het optreden als getuige – door het slachtoffer – tijdens een openbare zitting en het stellen van onnodige vragen over het privéleven of de persoon van het slachtoffer. Als het slachtoffer minderjarig is, wordt deze bij voorkeur slechts één keer gehoord in de strafzaak. In de regel wordt van dit verhoor een audiovisuele opname gemaakt die niet aan de verdediging wordt verstrekt. Indien nodig kan de verdediging de opname bekijken op een politiebureau of op het kantoor van de RC. Ook kan de rechtbank de opname bekijken. In het geval de verdediging wenst dat er nadere vragen worden gesteld aan een minderjarige, worden deze vragen voor zover mogelijk door de persoon gesteld die het slachtoffer in eerste instantie heeft gehoord en vindt het verhoor plaats in dezelfde (studio)verhoorkamer. Via een live verbinding kunnen de verdediging en de RC het verhoor volgen en eventueel aanvullende vragen laten stellen.

3.4 Aanwijzing AVR

Naast de hierboven behandelde Aanwijzing zeden is de Aanwijzing AVR van belang om te noemen. Deze aanwijzing is in 2013 in werking getreden. De aanwijzing omvat regels voor het auditief en audiovisueel registreren van verhoren. Er wordt aangegeven wanneer dergelijke registratie verplicht is en wanneer dit facultatief is. De aard van de zaak is daarbij bepalend. In de aanwijzing wordt voorgescreven welke registratiewijze minimaal verplicht is bij een verhoor.

Wanneer het gaat om het achterhalen van de waarheid, kan het in bepaalde gevallen wenselijk zijn om aangiften en/of verhoren auditief dan wel audiovisueel op te nemen. Deze twee vormen van registratie zijn in eerste instantie hulpmiddelen voor de toetsbaarheid van de verhoren later in het strafproces. Audiovisueel registreren kan van belang zijn wanneer er omstandigheden zijn die raken aan de kwetsbaarheid van de te horen persoon of de aard van het verhoor. Bij deze vorm van registratie is het daarnaast van belang dat alle aanwezigen in de verhoorkamer waar te nemen zijn op de opname.⁸ De verantwoordelijkheid voor de beschikbaarheid, capaciteit, organisatie en integriteit van de technische infrastructuur en de opslag en administratie van de geregistreerde verhoren ligt bij de betrokken opsporingsinstantie.

Auditieve registratie is verplicht voor alle verhoren van verdachten, getuigen en aangevers als het gaat om misdrijven die strafbaar zijn gesteld in het Wetboek van Strafrecht waarbij: 1) er een overleden slachtoffer is, 2) de strafbedreiging 12 jaar of

meer bedraagt, 3) de strafbedreiging minder dan 12 jaar bedraagt maar er sprake is van zwaar lichamelijk letsel of 4) het gaat om een zedendelict met een strafbedreiging van 8 jaar of meer óf om seksueel misbruik in een afhankelijkheidsrelatie.

Daarentegen is audiovisuele registratie verplicht bij alle verhoren van verdachten, slachtoffers, getuigen en aangevers wanneer: 1) de verhoorder tijdens het verhoor wordt ondersteund door een gedragsdeskundige of 2) de gehoorde persoon kwetsbaar is én er sprake is van een van de hierboven genoemde misdrijven. Degenen die als kwetsbaar worden aangemerkt zijn minderjarigen onder de 16 jaar en personen met een verstandelijke beperking of cognitieve functiestoornis. Als de minderjarige jonger is dan 12 jaar, vindt het verhoor plaats in een studio.

De opsporingsambtenaar die het verhoor in een studio afneemt, is ofwel gecertificeerd voor de opleiding 'Het verhoren van jonge of verstandelijk beperkte getuigen' of volgt deze opleiding. Deze opleiding wordt sinds 1991 aangeboden door de Politieacademie.⁹ Indien de verhoorder nog in opleiding is, staat deze – vanuit de regiekamer – onder begeleiding van een aan de opleiding verbonden docent. Deze voorwaarden gelden ook voor de opsporingsambtenaar die de audiovisuele registratie van het verhoor verzorgt. Tot slot is audiovisuele registratie verplicht wanneer een gedragsdeskundige een slachtoffer of getuige hoort. Facultatief kan de RC tot audio(visuele) registratie van het verhoor besluiten.

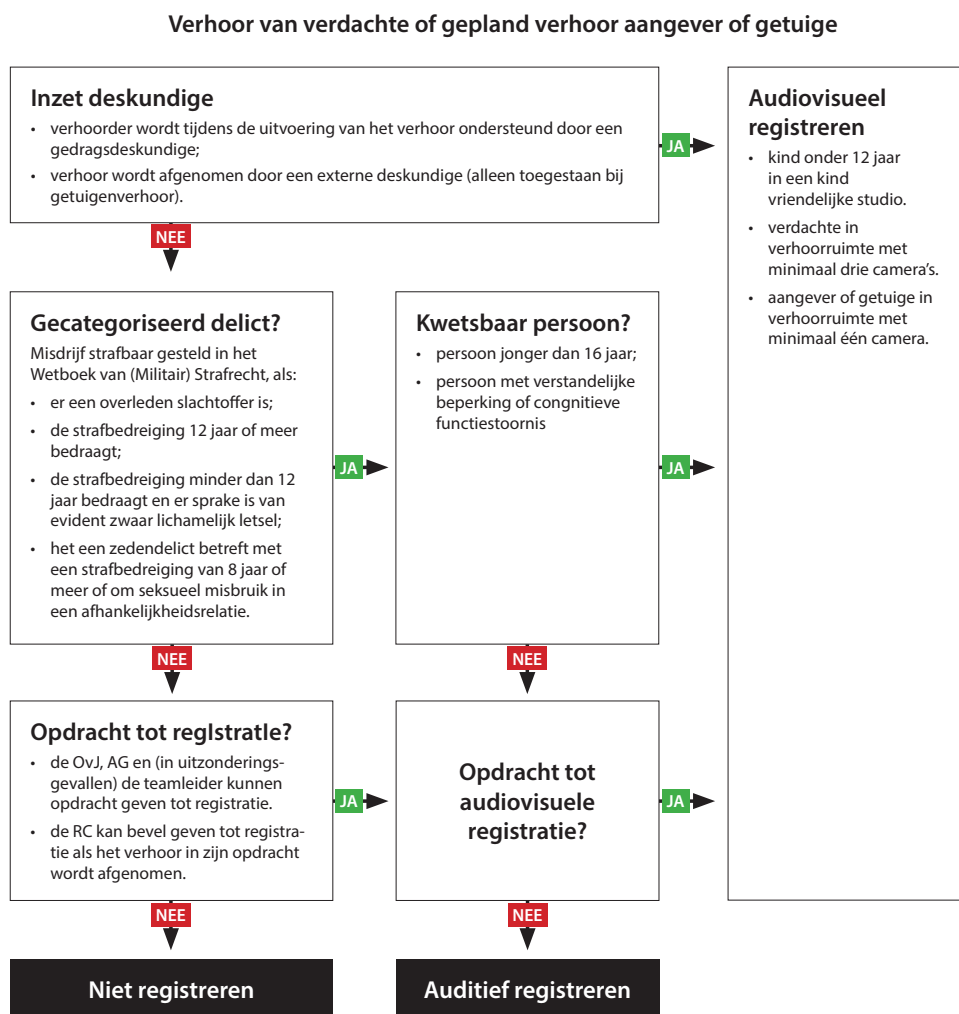
In figuur 3.1 staat de schematische weergave, zoals opgenomen in de Aanwijzing AVR, omtrent welke slachtoffers (aangever of getuige genoemd) waar en hoe moeten worden gehoord.

3.5 Politie-instructie

Door de vorming van de Nationale Politie is de systematiek van de aanwijzingen van het OM veranderd. Alle nieuwe aanwijzingen zijn visiedocumenten geworden, met daaraan gekoppeld een werkinstructie voor de politie. Er moet conform deze instructies worden gewerkt. In aanvulling op de aanwijzingen is op 1 december 2016 een Politie-instructie Zeden, Kinderpornografie en Kindersekstoerisme (hierna: Politie-instructie) opgesteld.¹⁰ Hierin komen onder meer de wijze waarop en door wie zedenzaken moeten worden opgepakt aan de orde en aan welke eisen de behandeling van de zaak moet voldoen.

Het verhoor van kinderen vindt, zoals hiervoor beschreven, plaats in de studio. Voorafgaand aan het verhoor verzamelt de zedenrechercheur alle relevante informatie over het kind en de zaak. Daarna vindt overleg plaats met de studio-adviseur, die nagaat of het kind kan worden gehoord. Het verhoor wordt uitgevoerd door twee studioverhoorders, waarvan er minstens één gecertificeerd is. Een van de twee kijkt mee vanuit de regiekamer.

Figuur 3.1 – Beslisboom auditief en audiovisueel registreren van verhoren

Bij jongeren die slachtoffer zijn van een zedendelict verzamelt de zedenrechercheur informatie over het delict en de jongere. Als deze signalen krijgt van eventuele kwetsbaarheden kan de Vragenlijst Indicatie Kwetsbaarheid worden gebruikt om tijdens het verhoor kwetsbaarheden te herkennen. De zedenrechercheur overlegt vervolgens met de studio-adviseur over de noodzakelijk in te zetten deskundigheid. Afhankelijk van de soort kwetsbaarheid wordt het verhoor uitgevoerd door een gecertificeerd zedenrechercheur of een studioverhoorder. De keuze voor de verhoorlocatie is volgens de Politie-instructie casusafhankelijk. Zoals eerder al is aangegeven zijn er verschillende faciliteiten voor het horen van (minderjarige)

zedenslachtoffers. Dit zijn de verhoorkamer, de sociale verhoorkamer en de (kindvriendelijke) verhoorstudio.

Opsporingsambtenaren kunnen worden opgeleid tot gecertificeerd zedenrechercheur. Deze zedenspecifieke opleiding genaamd 'Handelen in Zedenzaken' bestaat uit verschillende onderdelen. In de opleiding is aandacht voor het opsporen in zedenzaken (bijvoorbeeld inzet tactische opsporingsmiddelen) en hoe een informatief gesprek met slachtoffers moet worden gevoerd. Daarnaast komen de relevante zaken rond de aangifte (communicatie, onjuiste aangiften, kwetsbare personen, verjaringstermijnen) en het verdachtenverhoor aan de orde. In de opleiding komen gespreksvaardigheden en verhoortechnieken uitvoerig aan bod. Sinds het begin van dit jaar worden de nieuw opgeleide zedenrechercheurs ook geschoold in het horen van 12 tot 18 jarigen. Inherent aan zedenzaken is dat de verklaring van het slachtoffer uitermate belangrijk is voor het verdere opsporingsonderzoek, vaak omdat er geen of weinig technisch bewijs is. Er zijn ongeveer 800 gecertificeerde zedenrechercheurs in Nederland.

Aanvullend op de opleiding tot gecertificeerd zedenrechercheur kan een parttime opleiding tot studioverhoorder worden gevolgd aan de Politieacademie. Er zijn ongeveer 120 studioverhoorders in Nederland (die dus ook gecertificeerd zedenrechercheur zijn). Tijdens deze opleiding is onder andere specifieke aandacht voor het zo min mogelijk beïnvloeden van de minderjarige, met name gericht op kinderen onder de twaalf jaar en verstandelijk beperkten. Daarnaast wordt er binnen de opleiding tot studioverhoorder veel geoefend met het horen en is er de nodige aandacht voor ontwikkelingspsychologie, ontwikkelingsstoornissen en psychopathologie.

3.6 Inzoomen op de studio

Uit voornoemde beschrijvingen blijkt dat het horen van minderjarige slachtoffers in een studio een belangrijke plaats inneemt in het strafproces. Gelet op de onderzoeksvragen is dieper ingegaan op de achtergronden en praktijk van het horen van slachtoffers in een studio.¹¹

Voor kinderen is het zoals reeds gesteld verplicht om het verhoor in een studio af te nemen. Daarnaast kan de studio worden benut voor de overige minderjarigen en slachtoffers met een verstandelijke beperking, cognitieve functiestoornis of ontwikkelingsstoornis (zoals ADHD en autisme). Het overgrote deel van de slachtoffers die in de studio gehoord worden, zijn daar vanwege een zaak omtrent seksueel misbruik. Slachtoffers van mishandeling, poging tot moord en doodslag, en andere ernstige misdrijven kunnen echter ook in de studio worden gehoord.

Het uitgangspunt voor het horen van kinderen in de studio is dat zij bruikbare verklaringen kunnen afleggen mits ze op de juiste wijze worden ondervraagd. De werkwijze van de verhoorder is van grote invloed op de kwaliteit van de verklaring.

De verhoorder moet het slachtoffer zijn of haar eigen versie van de gebeurtenis laten vertellen en de eigen invloed zo veel mogelijk beperken. Vragen naar het eigen verhaal en gerichte open in plaats van gesloten vragen stellen, leiden tot beter bruikbare informatie. Eigen veronderstellingen over de gebeurtenis moet de verhoorder achterwege laten. Dit kan leiden tot suggestieve vragen, herhaling en druk om de gewenste informatie te verkrijgen, en brengt een verhoogd risico op een onjuiste verklaring met zich mee. Het is bovendien van belang dat de verhoorder het verhoor (verhoormethodiek, woordkeus en vraagstelling) zoveel mogelijk afstemt op het slachtoffer. Daarbij moet rekening worden gehouden met de leeftijd, het ontwikkelingsniveau en de concentratieboog van het slachtoffer. Tot slot is het van belang dat de verhoorder zich open, positief en sensitief opstelt. Kinderen leggen namelijk meer accurate verklaringen af als ze zich op hun gemak voelen.

De studio zelf moet aan een aantal eisen voldoen. De studio is ten eerste dusdanig ingericht om kinderen en verstandelijk beperkten zo veel mogelijk op hun gemak te stellen. Om dit te bewerkstelligen, heeft de studio vrolijke kleuren, kindermeubilair en een kast met speelgoed en tekenmateriaal. Verder is de inrichting neutraal, aangezien ook jongeren en meerderjarigen in de studio gehoord worden. Mobiele attributen worden gebruikt om de studio, naargelang de doelgroep, op geschikte wijze in te richten. Hierbij kan gedacht worden aan het weghalen of juist neerzetten van speelgoed.

De *procedure* van een studioverhoor is als volgt. Voordat een verhoor plaatsvindt, moet er getoetst worden of er noodzaak is tot een verhoor. Deze toetsing wordt gedaan door de adviseur 'verhoor kwetsbare personen', na contact met de zaaksrechercheur. Tijdens deze toetsing moet worden gezocht naar mogelijke contra-indicaties. Hierbij kan worden gedacht aan het niet willen of durven vertellen over de gebeurtenis of het hebben van geheugenproblemen. Het uiteindelijke besluit over het wel of niet horen van het kind ligt bij de officier van justitie (OvJ) of de RC. Daarbij worden het belang van het slachtoffer en de (on)mogelijkheden om een betrouwbare verklaring te verkrijgen, afgezet tegen het belang van de zaak. Het belang van het slachtoffer weegt hier zwaar mee. Indien er een verhoor moet plaatsvinden, moet de verhoorder alle relevante informatie over de te horen persoon en zaak krijgen om het verhoor zo goed mogelijk af te kunnen stemmen op het kind. Als het verhoor plaatsvindt op basis van de methodiek van het studioverhoor, moeten zowel het slachtoffer als de ouder(s) of begeleider(s) voorgelicht worden over de gang van zaken voorafgaand aan, tijdens en na het verhoor.

Tijdens de kennismaking geeft de verhoorder aan dat hij het goed vindt dat het slachtoffer aanwezig is. Vervolgens leidt de verhoorder zowel het slachtoffer als de ouder(s) of begeleider(s) rond door de studio en de regieruimte. Dat wordt gedaan om het slachtoffer vertrouwd te maken met de verhoorder en de ruimte, zodat deze zich voldoende veilig voelt om tijdens het verhoor te vertellen wat er is gebeurd.

Nadat de ouder(s) of begeleider(s) zijn teruggebracht naar de wachtruimte, nemen de verhoorder en slachtoffer plaats in de studio. De verhoorder vertelt dan wat het doel is van het verhoor en wat zijn of haar rol is.

In de studio zijn normaal gesproken enkel de verhoorder en het slachtoffer aanwezig. In uitzonderlijke gevallen kunnen ook een begeleider van het slachtoffer en een tolk plaatsnemen. Naast de regisseur is een verbalisant aanwezig in de regieruimte. Ook kan een gedragswetenschapper hier plaatsnemen om te adviseren.

In principe wordt een kind slechts één keer gehoord. Herhaald horen is riskant vanwege de toenemende kans op onbetrouwbaarheid van opeenvolgende verklaringen. Een besluit tot een tweede verhoor kan echter door een OvJ of RC worden genomen, meestal op verzoek van de advocaat. Nadat het verzoek is ingediend, wordt zorgvuldig onderzocht of het noodzakelijk is om een kind opnieuw te horen. Indien dat het geval is, wordt het kind bij voorkeur door dezelfde verbalisant als bij het eerste verhoor voorbereid en door dezelfde verhoorder gehoord.

3.7 Ervaringen in het buitenland

Bij wijze van vergelijking is de handelwijze rond het horen van minderjarige (zeden) slachtoffers in een aantal buitenlanden bekeken. Het betreft België, Engeland en Wales en de Scandinavische landen. Hierna volgt per land een korte beschrijving.¹²

In België is het verhoor van minderjarigen van ernstige misdrijven – waaronder zedenmisdrijven – in de Wet betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen vastgelegd. Het is aan de procureur des Konings of de onderzoeksrechter om opdracht te geven tot audiovisuele opname van het verhoor. Bij deze keuze wordt rekening gehouden met de omstandigheden van de zaak en het belang van de minderjarige.¹³ Voordat het verhoor plaatsvindt, wordt het verloop van de verhoorprocedure uitgelegd aan de minderjarige en de eventuele begeleider. Er wordt uitleg gegeven over de redenen voor de audiovisuele opname van het verhoor en de minderjarige krijgt meegedeeld dat deze te allen tijde kan vragen om de opname te onderbreken.¹⁴ Tot slot worden de regie- en verhoorruimte bezocht en worden de personen die het verhoor gaan volgen, voorgesteld.¹⁵

De verhoorder is een magistraat van het OM, de onderzoeksrechter of een speciaal geselecteerde politieambtenaar.¹⁶ In de praktijk is het vaak laatstgenoemde die de verhoren afneemt.¹⁷ Deze politieambtenaar dient een gerechtelijke opleiding te hebben gevolgd voor het verhoor van minderjarigen en wordt bekwaam geacht om dergelijke verhoren af te nemen.¹⁸ Behalve de verhoorder en de minderjarige kan ook een vertrouwenspersoon toegelaten worden tot de verhoorruimte.¹⁹ Vanuit de regiekamer volgt tenminste één lid van de technische dienst het verhoor, evenals een eventueel aangestelde psychiater of psycholoog.²⁰ Het audiovisueel horen van minderjarigen gebeurt in een speciaal aangepaste verhoorruimte die aangenaam,

sober en neutraal is ingericht, en waar geen voorwerpen aanwezig zijn die de aandacht kunnen afleiden.²¹

In tegenstelling tot in België zijn richtlijnen voor het verhoor van minderjarigen in Engeland en Wales niet wettelijk vastgelegd. Wel zijn er richtlijnen opgesteld in het *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings*-document. Hierin staat opgenomen dat audiovisueel verhoor mogelijk is bij kwetsbare en geïntimideerde slachtoffers en getuigen. Minderjarigen onder de 17 jaar maken deel uit van deze groep. Doordat de opgestelde richtlijnen geen wettelijk verplichte gedragscode vormen, kan de praktijk hiervan afwijken.

Slachtoffers en getuigen moeten in Engeland en Wales altijd worden voorbereid op een verhoor. Tijdens deze voorbereiding wordt uitleg gegeven over het doel van het verhoor en de eventuele audiovisuele registratie daarvan. Daarnaast wordt uitleg gegeven over de rol van de verhoorder(s) en de locatie van het verhoor. Tot slot is het aan de verhoorder(s) om het verloop van het verhoor te schetsen en uitleg te geven over de grondregels die hierbij van toepassing zijn.

De verhoorder dient iemand te zijn met een speciale combinatie van vaardigheden. Zo moet de verhoorder in staat zijn een verstandhouding te bewerkstelligen met de minderjarige, moet hij²² weten hoe hij effectief kan communiceren met mensen die van streek raken en moet hij kennis hebben van bewijsregels en misdrijven. Naast de verhoorder kan een toezichthouder aanwezig zijn in de verhoorruimte. De toezichthouder kan ook in de regiekamer plaatsnemen als de mogelijkheid bestaat dat de minderjarige zich geïntimideerd voelt door de aanwezigheid van meerdere personen. In de verhoorruimte kunnen namelijk ook een tolk, bemiddelaar en ondersteuner toegelaten worden.

Hoewel het slachtoffer haar²³ voorkeur mag uitspreken over de locatie van het verhoor gaat de voorkeur uit naar een vaste verhoorruimte zodat er geen gebruik hoeft te worden gemaakt van verplaatsbare apparatuur. De verhoorruimte zou zich bij voorkeur niet in een politiebureau moeten bevinden, maar op een andere locatie. Indien dit niet mogelijk is, moet er worden overwogen om een aparte ingang te creëren die naar de verhoorruimte leidt. Waar de locatie in elk geval aan moet voldoen is dat deze stil genoeg moet zijn zodat eventuele achtergrondgeluiden niet van invloed zijn op de geluidskwaliteit van de opname. Daarnaast moet de locatie ook vrij zijn van factoren die mogelijke onderbrekingen, afleidingen en angst of intimidatie kunnen veroorzaken.

In de bestudeerde Scandinavische landen (Denemarken, IJsland, Noorwegen en Zweden) is in de afgelopen jaren het zogenoemde Barnahus-model geïmplementeerd. Barnahus betekent letterlijk: ‘huis voor kinderen’. Dit concept heeft als uitgangspunt dat kindermisbruik vraagt om gespecialiseerde professionals en een

gecoördineerde dienstverlening. Het Barnahus staat voor een veilige plek waar minderjarigen audiovisueel gehoord worden. Het wordt gezien als een plek waar de minderjarige centraal staat en deze afgeschermd van de verdachte(n) van het misbruik ondersteuning krijgt.

Het Barnahus model steunt op de volgende uitgangspunten: 1) multi-professionele aanpak, 2) *one door principle*, 3) vermijden secundaire victimisatie en 4) een veilige plek voor het onthullen van misbruik. De multidisciplinaire aanpak heeft enerzijds tot doel het juridische proces te faciliteren en anderzijds te waarborgen dat de minderjarige de nodige steun en behandeling krijgt aangeboden. Om deze doelen te kunnen bewerkstelligen, zijn binnen een Barnahus onder andere politie, een OvJ, psychologen, sociaal maatschappelijk werkers en kinderartsen werkzaam. Tijdens gezamenlijke overleggen bespreken zij de misbruikzaken. Het *one door principle* gaat uit van de gedachte dat de professionals naar de minderjarige toe moeten komen in plaats van andersom.

Het eerste Barnahus is in 1998 geopend in IJsland. Vier jaar later leidde het rapport '*Child Abuse and Adult Justice*' van Save the Children Europe ertoe dat ook andere Scandinavische landen pleitten voor de invoering van het model. De eerste opvolger was Zweden in 2006, gevolgd door Noorwegen (2007) en Denemarken (2013). Tussen deze landen zijn er verschillen in de wijze waarop praktisch vorm en inhoud wordt gegeven aan het horen van minderjarigen, zoals wel of geen wettelijke verplichting van het gebruik van een Barnahus en uiteenlopende leeftijdsgrenzen. De gemeenschappelijke deler is dat de verhoren in het Barnahus worden afgenomen door gespecialiseerde verhoorders (psycholoog of speciaal daartoe opgeleide politiefunctionaris). Er vindt audiovisuele registratie plaats en aan het verhoor liggen een procedure en verhoorprotocol ten grondslag.

Vanuit de aangrenzende observatieruimte kunnen derden, waaronder een rechter, advocaat, politie en de openbaar aanklager het verhoor via een videoverbinding volgen. Alle verhoorruimten hebben een neutrale, maar kalmerende en kindvriendelijk inrichting. De gedachte hierachter is dat kindvriendelijke ruimtes de beste setting vormen voor minderjarigen om hun verklaring af te leggen. Aangezien alle verhoren zowel op audio als video worden opgenomen, is er in de ruimte ook audiovisuele apparatuur aanwezig.

Eindnoten

1. Zie onder andere artikel 3 en 40. http://wetten.overheid.nl/BWBV0002508/2002-11-18#Verdrag_2.
2. Zie artikel 12. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm>.
3. Zie artikel 35 en 36. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1d6>.
4. Zie onder andere R. Kool (2007). Strafbare seksualiteit. In: Wijk, A.Ph. van, Bullens, R.A.R. & Eshof, P. van

- den (red.). Facetten van zedencriminaliteit (pp. 99-124). Den Haag, Elsevier.
5. De groep beschermden bestaat naast het eigen kind uit: stief- of pleegkind, pupil, een aan zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of minderjarige bediende of ondergeschikte.
 6. Brief van de minister van Justitie & Veiligheid aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Den Haag, 29279, 1 mei 2018. Zie voor een kritische reflectie op nieuwe veelvoorkomende digitale strafwaardige gedragingen: Voorde J.M. ten (2016). Strafbaarstelling van nieuwe vormen van ongewenste seksuele gedragingen in Nederlandse zedenwetgeving. In G. van Haegenborgh (Red.), Noodtoestand in het publiekrecht. Strafbaarstelling van nieuwe vormen van ongewenste seksuele gedragingen. Schadebegroting en tijdsverloop (pp. 191-256). Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland - Preadviezen no. 2016 Den Haag: Boom Juridisch.
 - 7.. Brief van de minister van Justitie & Veiligheid aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Den Haag, 29279, 29 februari 2016.
 8. De verhoorkamer kan een aangiftekamer of sociale kamer zijn.
 9. Dekens, K. & Sleen van der, J. (2013). Handleiding. Het kind als getuige. Amsterdam: Reed Business Information.
 10. Politie-instructie Zeden Kinderpornografie Kinderseksuïerisme (2016). Landelijk Programma Zeden - Kinderpornografie – Kinderseksuïerisme (niet vertrouwelijk).
 11. De informatie in deze paragraaf is afkomstig uit: Dekens, K. & Sleen van der, J. (2013). Handleiding. Het kind als getuige. Amsterdam: Reed Business Information. En: Sleen, J. van der & Dekens, K. (2007). Het verhoor van kinderen. In A. van Wijk, R. Bullens & P. van den Eshof (Reds.), Facetten van zedencriminaliteit (pp. 151-166). Den Haag: Elsevier.
 12. In bijlage 4 staat per land een uitvoerigere beschrijving van de praktijk van het horen van minderjarige slachtoffers van zedendelicten.
 13. Art. 38 Wet 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, B.S. 17 maart 2001, 8495.
 14. Art. 95 Sv.
 15. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 12.
 16. Art. 93 Sv.
 17. Hertbots, K., Desmet, N. (2014). Het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Pages/2014-04-Het-verhoor-van-minderjarige-slachtoffers-of-getuigen.aspx>
 18. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 7.
 19. Art. 94 Sv.
 20. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 13.
 21. Art. 94 Sv.; Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 11.
 22. Kan ook 'zij' worden gelezen.
 23. Kan ook 'zijn' worden gelezen.

4 Aantal gehoorde minderjarige zedenslachtoffers

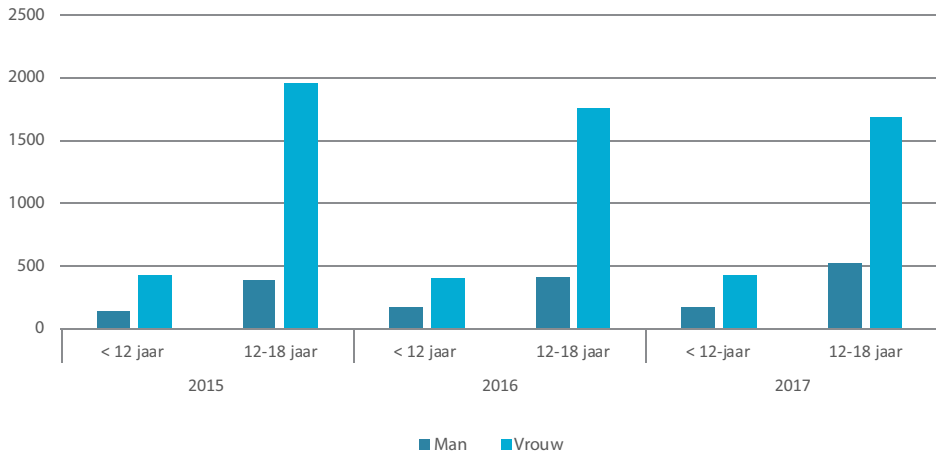
Ten behoeve van dit onderzoek zijn diverse kwantitatieve bronnen geraadpleegd om inzicht te verkrijgen in de aantallen gehoorde minderjarige slachtoffers van zedendelicten. De resultaten daarvan komen in dit hoofdstuk aan de orde. Als eerste behandelen we de resultaten van de analyse van zedenzaken zoals die in de periode 2015-2017 bij de politie geregistreerd zijn (4.1). Daarbij is de aandacht uitgegaan naar de minderjarigen (kinderen en jongeren). Daarna komen de gegevens van de studio's aan bod (4.2).

4.1 Landelijke cijfers

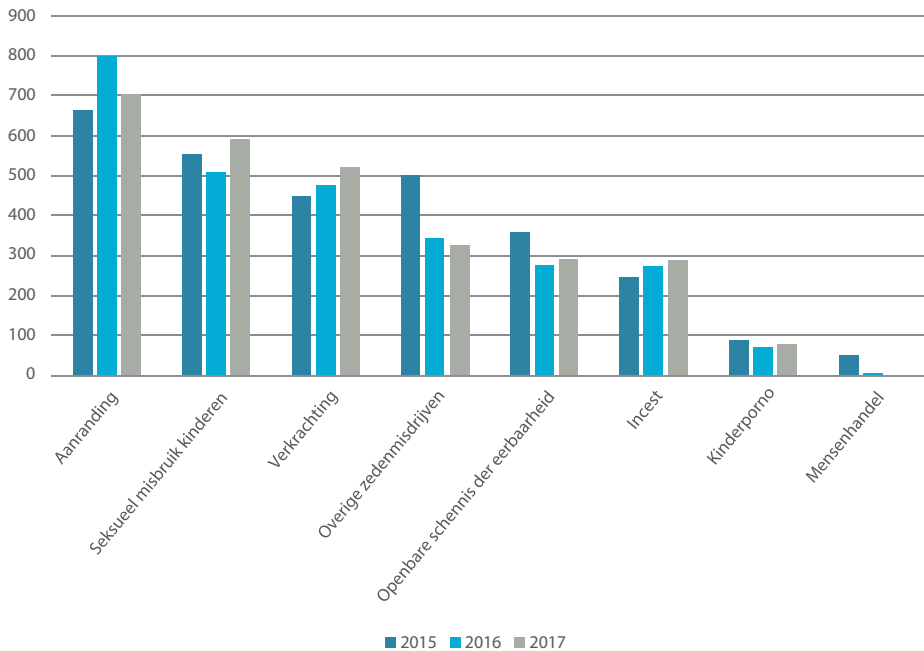
De politie heeft kengetallen verstrekt over alle gehoorde minderjarige slachtoffers van zedendelicten in de periode 2015-2017. Het totale aantal gehoorde minderjarigen schommelt tussen de 2.700 en 2.900 per jaar. In totaal gaat het in de onderzoeksperiode om 8.437 gehoorde minderjarigen. Het aantal gehoorde kinderen (jonger dan 12 jaar) ligt per jaar op ongeveer 500 (figuur 4.1). De groep jongeren (tussen 12 en 18 jaar) bedraagt circa 2.200 per jaar. Ongeveer 20 procent van de totale groep is man. Naar verhouding is het percentage mannelijke slachtoffers hoger in de groep kinderen.

Van alle typen zedendelicten vormen aanrandingen de grootste categorie, namelijk 26 procent van het totale aantal delicten (figuur 4.2). Daarna volgen seksueel misbruik (geen incest; 20%), verkrachting (17%) en overige 'zedemisdrijven' (14%). Deze laatste categorie, die vanaf 2015 afneemt qua aantal, omvat verschillende zedengerelateerde incidenten die geen strafbaar feit zijn, zoals de controle van een ex-zedendelinquent door de wijkagent. De andere categorieën zedendelicten vertonen fluctuaties in de onderzoeksperiode, maar er is geen sprake van opvallende veranderingen.¹

Figuur 4.1 – Aantal gehoorde minderjarige slachtoffers van zedendelicten (2015-2017)

Figuur 4.2 – Type zedendelict over de jaren 2015, 2016 en 2017

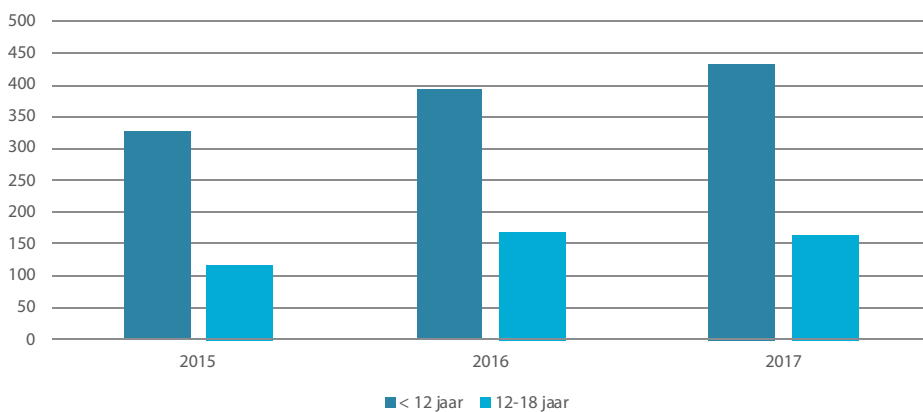

4.2 Gegevens verhoorstudio's

Aan alle studiobeheerders is gevraagd om enkele kengetallen te verzamelen rond het horen van minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven in een studio. Zoals beschreven in hoofdstuk 2 gaat het om indicaties, omdat de betrouwbaarheid van de gegevens niet precies is vast te stellen. Voor het overzicht worden de gegevens van alle studio's bij elkaar beschreven.

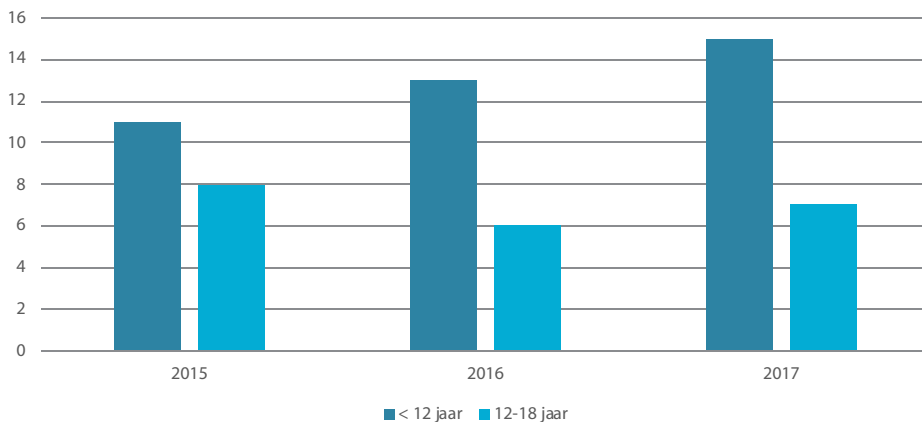
Het aantal gehoorde kinderen loopt in de periode 2015 - 2017 op van 328 naar 434.² Het aantal in de studio gehoorde jongeren stijgt van 118 in 2015 tot 164 in 2017 (zie figuur 4.3).³

Figuur 4.3 – Aantal minderjarige slachtoffers gehoord in studio (2015-2017)

In de praktijk kunnen minderjarige slachtoffers van zedendelicten voor een tweede maal in de studio worden gehoord. Dat gebeurt via de RC en vaak op verzoek van de advocaat van de verdachte, die aanvullende vragen aan het slachtoffer wil stellen. Zes eenheden hebben hierover gegevens verstrekt. Van de overige eenheden zijn de aantallen niet bekend. Het aantal kinderen dat voor de tweede maal in de studio is gehoord, loopt in de periode van 2015-2017 op van 11 naar 15 (figuur 4.4). Het aantal jongeren dat voor de tweede keer is gehoord, schommelt tussen de zes en acht. In werkelijkheid zijn de aantallen waarschijnlijk iets hoger aangezien gegevens van vier eenheden ontbreken.

Figuur 4.4 – Aantal minderjarige slachtoffers 2^e maal gehoord in studio (2015-2017)

Het totale aantal gespecialiseerde verhoorders in Nederland is in de periode 2015 - 2017 tamelijk stabiel en ligt op bijna 120 per jaar (tabel 4.1).

Tabel 4.1 – Aantal studioverhoorders per jaar (2015-2017)

Jaar	2015	2016	2017
Aantal	118	120	119

Aan de eenheden is ook gevraagd of het aantal gespecialiseerde verhoorders voldoende is om het benodigde aantal verhoren te kunnen doen. De ongeschreven regel is dat studioverhoorders minimaal tien verhoren per jaar moeten doen om de gevraagde kwaliteit te kunnen blijven garanderen. De meeste verhoorders halen dit aantal, zo geven de respondenten aan, hoewel enkelen door uiteenlopende omstandigheden (ziekte, verlof, planning) het aantal van 10 verhoren per jaar niet halen. Daarnaast doen studioverhoorders ook nog verhoren als regisseur vanuit de regiekamer.

Gelet op de vraagstelling is het relevant om enige indicatie te krijgen van de tijd die gemoeid gaat met een studioverhoor van een minderjarig slachtoffer van een zeden delict en wat een 'reguliere' zedenzaak (niet in de studio) vergt in termen van uren. Het gaat daarbij om een inschatting van een 'gemiddelde' zaak. Aan de respondenten is gevraagd om hierin alle uren van alle betrokken politiemensen in alle fasen te betrekken (voorbereiding, intake, voorgesprek kind/ouders, verhoor, proces-verbaal maken, overleg etc.). De reacties waren erg wisselend. Sommige respondenten hebben een exacte urenberekening gemaakt, anderen hebben het geschat en weer anderen wisten het niet. Van zeven eenheden is informatie gekregen. Het gemiddelde aantal uren voor een studiozaak is 49, voor een 'reguliere' zaak (geen studio) is het

gemiddeld aantal uren 34. De range loopt in beide gevallen dermate ver uiteen dat de genoemde uren met grote terughoudendheid moeten worden geïnterpreteerd.⁴

Eveneens is het voor het onderzoek relevant om zicht te krijgen op de bezettingsgraad van de studio's. Aan de respondenten is gevraagd om een schatting te maken van het aantal uren per week dat de studio in gebruik is voor alle doelgroepen, dus zowel zeden- als niet-zedenslachtoffers en -getuigen. Voor de goede orde: het gaat hier om de fysieke ruimte van de studio. Van zes eenheden zijn gegevens ontvangen.⁵ Het komt erop neer dat de studio's gemiddeld voor 30 procent van de werkweek in gebruik zijn. Meestentijds staan ze dus leeg.

Tabel 4.2 – Bezettingsgraad studio's (gemiddeld)

	Uren
Aantal uur per week in gebruik voor studioverhoren in het algemeen	12
Aantal uur per week niet in gebruik (staat leeg)	28
Totaal	40

Eindnoten

1. Vervolanalyses naar typen zedendelicten en leeftijdscategorieën laten zien dat kinderen vooral slachtoffer zijn van seksueel misbruik (wel en geen incest), terwijl jongeren naar verhouding vaker slachtoffer zijn van aanranding en verkrachting (zie bijlage 1 tabel 2 voor alle gegevens). Deze bevinding is terug te voeren op de juridische kwalificaties van de betreffende wetsartikelen.
2. In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op deze aantallen.
3. Een eenheid beschikte niet over gegevens over het jaar 2015.
4. Voor een studiozaak is de range 17 tot 78 uur per week; voor een 'reguliere' zaak is de range 6 tot 72 uur.
5. De range voor 'in gebruik' is 6 tot 20 uur per week; voor 'niet in gebruik' is de range 20 tot 34 uur.

5 Horen van minderjarige zedenslachtoffers in de praktijk

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de praktijk van het horen van minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven. De basis hiervoor zijn de bestudeerde dossiers (5.1) en de gehouden interviews met professionals (5.2). Waar vanuit de dossiers voornamelijk een kwantitatief beeld wordt geschetst van de verhoorpraktijk gebeurt dat in de paragraaf over de interviews op kwalitatieve wijze.

5.1 Dossieranalyse

Uit de 200 geselecteerde dossiers zijn de gegevens over de zedenzaken gedestilleerd (5.1.1), evenals de kenmerken en achtergronden van de slachtoffers (5.1.2) en tot slot wat er bekend is over het horen van de betreffende slachtoffers (5.1.3).

5.1.1 Zaaksgegevens

In totaal zijn in de 200 dossiers 209 minderjarige slachtoffers geïdentificeerd. Dat betekent dat er in sommige zaken meerdere slachtoffers zijn. De verdeling van de twee groepen (kinderen en jongeren) naar type zedenzaak laat zien dat het type delict grotendeels samenhangt met de leeftijd.¹

Bij het Openbaar Ministerie (OM) is van alle zaken achterhaald wat er is gebeurd nadat de politie het dossier heeft afgesloten. Uit tabel 5.1 blijkt dat in de meeste zaken waar kinderen het slachtoffer zijn een verdachte wordt gedagvaard. In bijna een kwart van de zaken volgt een onvoorwaardelijk sepot. Bijna een derde van de jongeren die slachtoffer is van een zedenmisdrif doet geen aangifte. Er vindt met andere woorden geen verhoor plaats in het kader van een aangifte. In bijna een kwart van de gevallen wordt de verdachte gedagvaard (zie voor verdere details tabel 5.1).

Tabel 5.1 – Afloop zaak op slachtofferniveau naar leeftijdscategorie (n=208²)

Afloop zaak	Tot 12 jaar		12 tot 18 jaar	
	n	%	n	%
Dagvaarden	30	29	23	22
Strafbeschikking OM	2	2	5	5
Voorwaardelijk sepot	2	2	3	3
Onvoorwaardelijk sepot*	23	22	9	9
Zaak opgelegd	13	12	5	5
Geen aangifte*	17	16	31	30
Overig	10	10	10	10
Onbekend	8	8	17	17
Totaal	105	100	103	100
* $p < 0,05$				

Van de zaken waarin de verdachte is gedagvaard, is nagegaan wat de uiteindelijke afloop is geweest (tabel 5.2). Grofweg krijgt de verdachte in bijna de helft van de gevallen een straf en/of maatregel opgelegd. In de andere helft van de gevallen is het eindresultaat niet bekend. De reden hiervoor is dat in een deel van de zaken geen aangifte is gedaan. Op basis van de informatie van het OM is ook te veronderstellen dat in bepaalde zaken nog geen vonnis is gewezen.

Tabel 5.2 – Eindbeslissing zaak op slachtofferniveau (n=54)

Eindvonnis zaak	n	%
Strafoplegging en/of maatregel	24	44
Gedeeltelijke strafoplegging en/of maatregel, gedeeltelijk vrijspraak	2	4
Vrijspraak	2	4
Schuldigverklaring zonder oplegging straf	1	2
Onbekend	25	46
Totaal	54³	100

5.1.2 Slachtofferkenmerken

Bij de slachtofferkenmerken gaat het in de eerste plaats om het geslacht en de leeftijdscategorie (tabel 5.3). De slachtoffers zijn voornamelijk meisjes. Bij de kinderen zijn het – naar verhouding – vaker jongens die slachtoffer zijn dan bij de jongeren.

Tabel 5.3 - Geslacht slachtoffers naar leeftijdscategorie (n=208)

Geslacht	Tot 12 jaar		12 tot 18 jaar	
	n	%	n	%
Man	22	21	12	12
Vrouw	83	79	91	88
Totaal	105	100	103	100
*p < 0,05				

In de dossiers is gezocht naar aanwijzingen voor kwetsbaarheden van of bij het slachtoffer, die naast de jonge leeftijd mogelijk van belang zijn voor de wijze waarop en door wie het verhoor moet worden afgenomen. Uiteraard geldt hier de beperking dat de kwetsbaarheden moeten zijn opgenomen in het dossier. Uit onderstaande tabel (5.4) blijkt dat over de gehele groep bezien 19 procent indicaties heeft voor een verstandelijke beperking en/of een psychische stoornis.⁴ Onder psychische stoornissen zijn onder andere begrepen: ADHD, PDD en depressie. In de dossiers staat overigens nergens een DSM-V diagnose op basis van diagnostiek. De informatie over eventuele psychische problemen is onder andere afkomstig van een hulpverlener die stelt dat het slachtoffer autistische trekken heeft of een moeder die zegt dat haar dochter depressief is. Het betreft, met andere woorden, indicatieve informatie. In een aantal gevallen is er sprake van een combinatie van kwetsbaarheden. Binnen de groep jongeren ligt het percentage dat indicaties heeft voor een verstandelijke beperking en/of psychische stoornis op 27 procent. In de dossiers zijn ook andere mogelijke kwetsbaarheden gevonden, zoals een instabiele gezinssituatie. Dergelijke kwetsbaarheden zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Tabel 5.4 – Unieke slachtoffers met beperking en/of stoornis naar leeftijdscategorie (n=209)

	Tot 12 jaar		12 tot 18 jaar		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Verstandelijke beperking	4	4	8	8	12	6
Psychische stoornis	7	7	13	13	20	10
Verstandelijke beperking en psychische stoornis	2	2	6	6	8	4

5.1.3 Verhoorgegevens

De 209 slachtoffers uit de steekproef hebben allemaal contact gehad met de politie wegens hun slachtofferschap van een zedenmisdrijf. Dat kunnen overigens ook hun ouders/verzorgers zijn geweest. In het merendeel van de gevallen worden de slachtoffers zelf gehoord (tabel 5.5). Bij 48 slachtoffers is dat niet het geval (23%). De reden daarvoor is dat iemand anders aangifte doet namens het slachtoffer (een van de ouders, of hulpverleners/artsen). Ook kan het dat slachtoffers te jong of te kwetsbaar zijn om te worden gehoord, althans zo staat dat benoemd door een studioverhoorder in een van de bestudeerde processen-verbaal.

Tabel 5.5 – Verhoor slachtoffer naar typering zaak (n=209)

Typering zaak	Gehoord		Niet gehoord		Onbekend	
	n	%	n	%	n	%
Melding	0	0	9 ⁵	100	0	0
Informatief gesprek	38	64	21	36	0	0
Aangifte	119	84	18	13	4	3
Totaal	157	75	48	23	4	2

De locatie van het verhoor is conform richtlijnen grotendeels afhankelijk van de leeftijd van de slachtoffers. Het merendeel van de kinderen (82%) wordt in de studio gehoord (tabel 5.6). Bij de jongeren is dat slechts in enkele gevallen zo (7%). Let wel: hier wordt bedoeld op de fysieke ruimte van de studio. In de praktijk (zie paragraaf 5.2) kunnen studioverhoorders ook buiten de studio het verhoor afnemen en hun kennis en expertise aanwenden voor jongeren.⁶ Jongeren worden voornamelijk gehoord in een verhoorkamer met audio(visuele) registratiefaciliteiten. Uit het onderzoek blijkt dat waar het gaat om getuigenissen van schennis, kinderen niet in de studio worden gehoord.

Tabel 5.6 – Soorten verhoor slachtoffer naar leeftijdscategorie

Locaties	Tot 12 jaar		12 tot 18 jaar	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Studioverhoor*	51	82	7	7
AVR-verhoor*	2	3	33	35
Auditief verhoor*	8	13	30	32
Anders* ⁷	1	2	25	26
Totaal	62	100	95	100
* $p < 0,05$				

Het verhoor van alle slachtoffers wordt in een derde van de gevallen gedaan door een studioverhoorder (tabel 5.7).

Tabel 5.7 – Verhoor door studioverhoorder ($n=157$)

Studioverhoorder	Tot 12 jaar		12 tot 18 jaar	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Ja*	48	77	7	7
Nee*	11	18	86	91
Onbekend	3	5	2	2
Totaal	62	100	95	100⁸
* $p < 0,05$				

Anders gezegd, twee derde van de aangevers, grotendeels zijn dat de jongeren, wordt gehoord door een andere politiefunctionaris dan een speciaal daartoe opgeleide studioverhoorder (tabel 5.8). In het merendeel van de gevallen gaat het daarbij om één of twee gecertificeerde zedenrechercheurs, al dan niet ondersteund door een andere politiefunctionaris. Niet-gecertificeerde politiefunctionarissen doen in zo'n twintig procent van de resterende zaken het verhoor. Uit de dossieranalyse komt naar voren dat dit voornamelijk getuigenissen van schennisplegingen zijn. In de Politie-instructie staat nader beschreven wie wat precies mag doen als het gaat om het horen van slachtoffers.⁹

Tabel 5.8 – Verhoor door iemand anders dan een studioverhoorder (n=97)

Andere verhoorders	n	%
Twee gecertificeerde zedenrechercheurs	66	69
Een gecertificeerde zedenrechercheur en een zedenrechercheur in opleiding	2	2
Een gecertificeerde zedenrechercheur en een hoofdagent	8	8
Hoofdagent	11	12
Agent generieke opsporing	6	6
Overig	4	3
Totaal	97	100

5.2 Interviews

In de interviews is verder ingegaan op de praktijk van het horen van minderjarigen. Hierna wordt beschreven hoe respondenten aankijken tegen de criteria en procedures, kwetsbaarheden, slachtoffers, opleiding, kwaliteit en het tweede verhoor tijdens het proces. Zoals reeds gesteld in hoofdstuk 2 is het aantal geïnterviewde respondenten beperkt. Ofschoon de respondenten zeer goed zijn ingevoerd in de praktijk van het horen van (minderjarige) zedenslachtoffers, hebben de bevindingen niet de pretentie representatief te zijn. De resultaten zoals beschreven in deze paragraaf, waarbij het vooral gaat om de gemene deler uit de interviews, zijn illustratief en bedoeld als inkleuring van de theorie en kwantitatieve bevindingen.

Criteria en procedures

Een zedenzaak begint vrijwel altijd met een melding, die kan uitmonden in een informatief gesprek en eventueel daarna een aangifte. De melding c.q. aangifte wordt opgenomen door een zedenrechercheur. Als deze zedenrechercheur van mening is dat een minderjarige gehoord moet worden in een studio, dient de zaaksrechercheur hiervoor een aanvraag in bij de studiobeoordelaar. In het proces zijn er twee belangrijke functionarissen die beoordelen of er wel of geen studioverhoor moet worden georganiseerd: 1) de zedenrechercheur die de melding opneemt, en 2) de studiobeoordelaar-adviseur die de aanvraag beoordeelt. Beide rechercheurs – de zaaksrechercheur en de studiobeoordelaar-adviseur – hebben in vrijwel alle gevallen een zedenopleiding gevolgd. Daarnaast hebben de studiobeoordelaars de studioverhooropleiding afgerond. De zaaksrechercheur heeft in de meeste gevallen geen

studioverhoor-opleiding gevolgd. Volgens respondenten kan dit de beoordeling door de zaaksrechercheur in sommige zaken lastig maken, bijvoorbeeld wanneer de kwetsbaarheid van een slachtoffer moeilijk te herkennen is (denk hierbij aan een verstandelijke beperking of een psychische stoornis).

Omdat niet altijd direct duidelijk is op welke manier gehoord moet worden, zijn er documenten opgesteld waarin wordt aangegeven welke wetgeving geldt en in welke ruimte bepaalde slachtoffers, getuigen en verdachten het beste gehoord kunnen of moeten worden. Voor kinderen (onder de twaalf jaar) is dat eenvoudig, namelijk in de studio. Voor slachtoffers tussen 12 en 16 jaar geldt dat alleen audio moet worden opgenomen tijdens het verhoor. Voor de groep minderjarigen tussen de 16 en 18 jaar is er momenteel niets geregeld. Studiobeoordelaars merken dit aan als een ‘gat’, aangezien ingevolge de internationale regelgeving minderjarigen (onder de achttien jaar) per definitie kwetsbaar zijn.¹⁰ Zoals eerder opgemerkt, is de praktijk ook dat de studioverhoorders minderjarigen in een andere verhoorfaciliteit (bijvoorbeeld een sociale kamer) dan de studio horen en ook daar hun kennis en expertise inzetten. Bovendien wordt de richtlijn en daarmee de leeftijdsgrens in november 2018 aangepast, zodat ook 16- en 17-jarige slachtoffers van een zedendelict onder de richtlijn van de AVR vallen.

Kwetsbaarheden

Er kan gebruik worden gemaakt van checklists met contra-indicaties om een slachtoffer wel of niet in een studio te horen. Het gaat hierbij om de checklist ‘Vragenlijst Indicatie Kwetsbaarheid’ en de checklist ‘Bepalen verhoorwaardigheid getuigen’. De indruk van sommige respondenten is dat deze mogelijkheden niet in alle regio’s worden benut. De checklists helpen om de afzonderlijke factoren te wegen en een onderbouwde keuze te maken voor het wel of niet in een studio horen. De checklist ‘kwetsbaarheid’ is opgesteld door de Politieacademie en kan worden gescoord bij 12 tot 18 jarigen (zie bijlage 5).

Bij aanmelding van een zaak door de zaaksrechercheur lezen de studiobeoordelaars deze door en gaan ze na of er contra-indicaties zijn om een minderjarige wel of niet in een studio te horen. Daarbij wordt het belang van de minderjarige afgewogen tegen het zaaksbelang. Als er sprake is van een benadeelde onder de 12 jaar of een benadeelde met een verstandelijke beperking en/of cognitieve functiestoornis, dient eerst te worden afgewogen of de betrokkene nader als getuige moet worden gehoord. Bij deze afweging dient de checklist ‘Verhoorwaardigheid getuige’ te worden gehanteerd (zie bijlage 6 voor deze checklist).

Wanneer de studiobeoordelaar een aanvraag afwijst, wordt verantwoord op basis van welke criteria dit is gedaan. Studiobeoordelaars geven aan dat hun keuze vrijwel altijd wordt begrepen door de zaaksrechercheurs. Soms komt het voor dat zij er anders over denken. De studiobeoordelaars gaan dan in gesprek met de zaaks-

rechercheur, waarna gezamenlijk wordt besloten wat het beste gedaan kan worden. Verder is de afspraak dat bij het niet-uitvoeren/afwijzen van een studioverhoor van een kind overleg plaatsvindt met de officier van justitie (OvJ). Die kan besluiten alsnog een studioverhoor te laten uitvoeren.

Respondenten geven aan dat ze de eerder genoemde richtlijnen en checklists in hun achterhoofd houden, en dat het in de praktijk vaak maatwerk is of een slachtoffer wel of niet in een studio wordt gehoord. Volgens de gesproken zedenrechercheurs wordt er nu vooral naar aanleiding van het informatieve gesprek bepaald of het een studioverhoor wordt of niet. Zedenrechercheurs overleggen onderling over de zaak in kwestie en geven aan dat het daarbij belangrijk is om na te gaan op welke manier het slachtoffer zijn of haar verhaal het beste kan vertellen zonder beïnvloed te worden. Het advies van de studioverhoorder is daarbij cruciaal. Bij een verhoor van een minderjarige in een zedenzaak is een aantal punten volgens respondenten belangrijk: 1) de minderjarige niet beïnvloeden en hem/haar het verhaal laten vertellen; 2) voldoende doorvragen op de punten waar het om gaat, 3) aandacht hebben voor alternatieve scenario's; en 4) de manier van vragen afstemmen op het kind.

In de keuze om wel of niet in een studio te gaan horen, speelt ook mee hoeveel tijd er is en in hoeverre het een acute zaak is waarin een verdachte snel moet worden aangehouden. Hoe vaak een acute zaak precies voorkomt is niet bekend. Een verschil tussen een verhoor in de verhoorkamer en in de studio is het aantal rechercheurs dat het verhoor afneemt: in de verhoorkamer zijn twee verhoorders aanwezig en in de studio één. Bij een studioverhoor is de andere verhoorder in de regiekamer aanwezig. Aangezien het verhoor in de studio audiovisueel wordt opgenomen is het niet nodig dat er direct iemand meetypt. Daardoor hoeft er maar één verhoorder bij het slachtoffer te zitten om de verklaring af te nemen. Bij de keuze tussen wel of geen studioverhoor wordt ingeschat of het slachtoffer het aankan om te verklaren tegenover twee rechercheurs; één die de vragen stelt en één die meetypt. Volgens respondenten kan dit voor sommige slachtoffers intimiderend zijn. Sommige geïnterviewden geven aan dat het notuleren tijdens een verhoor per definitie niet wenselijk is, omdat het de slachtoffers kan afleiden bij het vertellen over wat er is gebeurd. Andere respondenten menen dat het voor (minderjarige) zedenslachtoffers vrijwel altijd ongemakkelijk is om over een zedenzaak te vertellen, ongeacht of er één of twee verhoorders tegenover je zitten.

De beoordeling vindt plaats op basis van de waargenomen kenmerken en kwetsbaarheden van het slachtoffer. Niet iedere studiobeoordelaar gebruikt zoals gezegd de checklists en opvallend is dat respondenten verschillen in hun mening over de kenmerken die leidend zijn voor de beoordeling van kwetsbaarheid. Tijdens de interviews zijn verschillende kwetsbaarheden besproken die invloed kunnen heb-

ben op de keuze om wel of niet in een studio te horen. De kenmerken c.q. kwetsbaarheden die genoemd worden zijn:

a) Leeftijd

Volgens een aantal respondenten is leeftijd het meest simpele criterium om de afweging te maken voor een studioverhoor: in het geval van kinderen moet het in alle gevallen een studioverhoor worden. Bij jongeren spelen andere kenmerken een grotere rol.

b) Opleidingsniveau

Sommige respondenten geven aan opleidingsniveau als een leidend criterium c.q. vuistregel te zien (lager dan VMBO 1 of 2), terwijl anderen zeggen dat opleidingsniveau geen rol speelt. Het opleidingsniveau zegt niets over de ontwikkeling van een slachtoffer. Bovendien kan het zo zijn dat een slachtoffer in de derde klas van het VWO zit maar heel naïef is.

c) Gedrags- en ontwikkelingsstoornissen (bv. ADHD en autisme)

Rechercheurs proberen te achterhalen of een slachtoffer een gedrags- of ontwikkelingsstoornis heeft, omdat dit van belang is voor de wijze waarop het verhoor wordt afgenomen. Respondenten geven aan dat minderjarigen met ADHD vaak impulsief zijn en vaak antwoord geven voordat ze hebben nagedacht, waarmee het risico op onjuiste verklaringen groter is. Voor kinderen met autisme geldt dat de vraagstelling onduidelijk kan zijn. Studioverhoorders kunnen hier volgens respondenten beter op inspelen dan een gemiddelde zedenrechercheur.

d) Verstandelijke beperking

Meestal is er geen IQ test (of een vergelijkbaar instrument) afgenomen bij minderjarige zedenslachtoffers. Het IQ kan dan worden afgeleid uit het schoolniveau of uit de manier waarop een slachtoffer zich presenteert. Respondenten menen dat het IQ soms moeilijk in te schatten is, omdat slachtoffers met een licht verstandelijke beperking wel *'streetwise'* kunnen overkomen. Het ligt dan aan de kwaliteit van de verhoorder of dit wordt opgemerkt. Een goede inschatting van het IQ is belangrijk, omdat een verhoorder bij iemand met een verstandelijke beperking meer structuur in een gesprek moet aanbrenge(n).

Het vergt maatwerk om per slachtoffer de juiste inschatting te maken. Er wordt gekeken naar de kenmerken van het slachtoffer en daarnaast is het 'onderbuikgevoel' van de rechercheurs belangrijk. Hierdoor bestaat het risico dat gelijke minderjarigen op verschillende manieren worden behandeld.

Bij twijfelgevallen wordt overlegd met de OvJ. In dit overleg worden de kwetsbaarheden van het slachtoffer besproken. In twijfelgevallen of er wel of niet in een studio gehoord moet worden, wordt er in de praktijk soms voor een tussenoplossing

gekozen; een slachtoffer wordt buiten de studio gehoord door een studioverhoorder en een zedenrechercheur. Het voordeel hiervan is dat er snel gehoord kan worden en dat er gebruik kan worden gemaakt van de kwaliteiten van een studioverhoorder. Een nadeel is dat het verhoor minder uitgebreid is voorbereid en niet altijd visueel wordt opgenomen.

Slachtoffers tussen de 4 en 12 jaar oud

Bij kinderen die slachtoffer zijn geworden van een zedendelict wordt er volgens respondenten vrijwel altijd melding gemaakt of aangifte gedaan door één van de ouders/verzorgers (hierna: ouders). Rechercheurs vragen de ouders dan altijd om toestemming om het slachtoffer te horen. Mede afhankelijk van het type zaak, kan dit voor ouders een dilemma zijn; aan de ene kant willen ze weten wat er is gebeurd met hun kind, en aan de andere kant willen ze niet het risico lopen gebeurtenissen op te halen die hun kind misschien alweer vergeten is. Uiteindelijk zijn er maar weinig ouders die het afnemen van een verhoor niet toestaan. De rechercheurs hebben als hoofddoel waarheidsvinding, maar denken ook mee in het belang van het kind. Dit blijkt uit een voorbeeld waarbij rechercheurs DNA hebben afgenomen bij een 5-jarig jongetje op het moment dat hij sliep, zodat hij er geen trauma aan zou overhouden. Bij jonge slachtoffers is het belangrijk om rekening te houden met de mogelijke implicaties van een verhoor. Het is niet bekend wat het effect van een studioverhoor op de lange termijn is. Ouders vinden het vaak lastig dat ze niet bij het verhoor in de studio aanwezig mogen zijn, waardoor ze niet weten wat hun kind heeft verteld. Een ander punt voor ouders van minderjarige zedenslachtoffers is dat een onderzoek soms erg omvangrijk kan worden. Daardoor kan het lang duren voordat een onderzoek is afgerond, terwijl het jonge slachtoffer het zedendelict mogelijk alweer 'vergeten' is. Een studioverhoor kan dan confronterend zijn, omdat het slachtoffer (en soms ook de ouders) graag verder willen met hun leven maar door het onderzoek weer worden herinnerd aan het gepleegde feit. Indien ouders toestemming geven voor een studioverhoor, wordt een voorbereidingsgesprek gevoerd met het kind. Als het kind wil verklaren, wordt een studioverhoor ingepland. Rechercheurs geven aan dat het kan voorkomen dat een kind ondanks het voorbereidingsgesprek niet wil verklaren tijdens het studioverhoor. Studioverhoorders proberen dan nog een spelletje te doen, maar als dat ook niet werkt wordt het studioverhoor beëindigd.

Slachtoffers tussen de 12 en 18 jaar oud

Bij slachtoffers tussen de 12 en 18 jaar oud wordt nagegaan of er kwetsbaarheden zijn waardoor een studioverhoor geïndiceerd is. Als er sprake is van bijkomende kwetsbaarheid (op leeftijd en slachtofferschap na), kan een studioverhoor een optie

zijn. Alle geïnterviewden geven aan dat het niet nodig is om alle jongeren in een studio te horen. Indien een verhoor van deze groep plaatsvindt buiten de studio, kan het wel helpen om dezelfde structuur als bij een studioverhoor te gebruiken. De geïnterviewden geven aan dat, indien er niet in een studio wordt gehoord, het verhoor kan plaatsvinden in een andere verhoorruimte. Dit kan een apart kamertje bij de balie zijn, een aangifteryimte of een sociale verhoorkamer. Alle eenheden hebben een sociale verhoorkamer en hiervan wordt gebruikgemaakt om degene die wordt gehoord zich op zijn/haar gemak te stellen.

De keuze om wel of geen gebruik te maken van een studio bij jongeren hangt voornamelijk af van hun kenmerken. Zoals hiervoor genoemd is dat vaak een kwestie van maatwerk. Respondenten zijn het erover eens dat het 'standaard meisje van 15 jaar oud dat op de havo of het vwo zit' niet bestaat, en dat is ook direct het dilemma. In sommige zaken – zoals bij schennispleging en sexting – wordt vrijwel nooit voor een studioverhoor gekozen. Deze zaken worden volgens respondenten in veel gevallen niet door de zedenrecherche in behandeling genomen, maar door 'blauw' of door de districtsrecherche.

Bij zedenslachtoffers tussen de 12 en 18 jaar oud wordt in het maatwerk niet altijd genoeg rekening gehouden met het ontwikkelingsniveau en de bijkomende problematiek, omdat daar op dat moment geen zicht op is, dan wel dat de daarvoor benodigde kennis bij de rechercheurs ontbreekt. Respondenten geven aan dat ze graag meer handvatten zouden hebben voor het horen van jongeren. Ze spreken in dit verband over een aanvullende opleiding of training.

Werkwijze in studiozaken

Wanneer de studiobeoordelaar een aanvraag goedkeurt, wordt het studioverhoor ingepland. Studioverhoorders draaien ongeveer 2 tot 3 dagen in de week piketdiensten (dit kan per eenheid verschillen), zodat er altijd een studioverhoorder beschikbaar is. De studioverhoorders hebben het studioverhoor als taakaccent bij hun functie als zedenrechercheur en worden vrijgemaakt wanneer zij tijd moeten besteden aan dit taakaccent. Doordat het een taakaccent is, is een studioverhoorder soms te druk met andere zaken om het studioverhoor goed voor te bereiden. In sommige gevallen wordt het verhoor dan thuis voorbereid. De studioverhoorders menen wel meer studioverhoren te kunnen uitvoeren, onder voorwaarde dat ze volledig voor deze taak vrijgemaakt worden.

Respondenten stellen – anders dan het eerder berekende aantal uren (zie hoofdstuk vier) – dat een studioverhoor, dus een verhoor in de studio door een studioverhoorder, ruim twee tot drie keer zoveel tijd kost als een regulier verhoor. Het proces rondom een studioverhoor is bewerkelijk, waardoor het meer tijd en capaciteit kost. Uit de interviews blijkt het verschil in uren meerdere oorzaken te hebben:

- indien het om jonge kinderen gaat wordt er thuis bij het kind een voorbereidend gesprek gehouden (zie verderop voor uitleg);
- spullen moeten naar de studio;
- de beheerder moet de studio regelen en in orde maken;
- er moet iemand in de regiekamer zitten om te zorgen dat de studioverhoorder geen vragen achterwege laat;
- de zaaksrechercheur moet aanwezig zijn;
- het verhoor moet woordelijk worden uitgewerkt (getranscribeerd).

Voordat het studioverhoor met de minderjarige plaatsvindt, worden de minderjarige en de ouders/verzorgers – meestal in de thuissituatie – voorbereid op het verhoor. De ouders kunnen bij het gesprek aanwezig zijn, maar het kind kan ook apart worden genomen voor de voorbereiding. Het doel hiervan is om de minderjarige voor te bereiden op hetgeen hem/haar tijdens het verhoor te wachten staat. De rechercheur zoekt uit of de minderjarige iets kan vertellen en of hij/zij bereid is om dit ook te doen tijdens het studioverhoor; er wordt tijdens de voorbereiding nog niet inhoudelijk op de zaak ingegaan. Dit voorbereidende gesprek wordt volgens respondenten vaak gevoerd door de rechercheur die de zaak in behandeling heeft. Soms houdt de studioverhoorder het voorbereidingsgesprek zelf vanwege de vertrouwensband met de minderjarige. Een respondent geeft aan dat het voorbereidingsgesprek soms erg kort is (slechts 10 à 15 minuten). Volgens deze respondent heeft het voorbereidende gesprek alleen zin als er ook daadwerkelijk genoeg tijd voor wordt genomen.

Het studioverhoor zelf duurt volgens respondenten ongeveer één à twee uur. Bij jongere kinderen is het vaak iets korter, maar bij wat oudere slachtoffers of getuigen kan het ook langer dan twee uur duren.

Gezien het aantal verhoren dat nu wordt gehouden, zijn er voldoende verhoorstudio's en hoeven er geen extra studio's (bedoeld wordt de studio als fysieke ruimte) bij te komen, zo vinden respondenten van de politie. Desalniettemin verwachten studioverhoorders met de huidige werkwijze (studioverhoor als taakaccent) mensen tekort te komen bij een toenemend aantal studioverhoren vanwege de extra tijd dat een studioverhoor met zich meebrengt. Andere respondenten noemen juist dat er een tekort is aan het aantal audiovisuele verhoorruimten, en dat ze graag meer van deze ruimten zouden zien zodat hier ook andere rechercheurs gebruik van kunnen maken. Dit laatste is een breder vraagstuk dat hier niet verder is onderzocht.

Opleiding en kwaliteit

Zedenrechercheurs hebben een zedenopleiding afgerond. Studioverhoorders hebben daarnaast de opleiding 'Verhoren Kwetsbare Getuigen in zedenzaken' (VKGz)

gevolgd. Over het algemeen zijn alle respondenten erg te spreken over de VKGz-opleiding, omdat zij hierin leren hoe het geheugen werkt, welke ontwikkelingsfasen mensen doorlopen, wat spanningsbogen zijn en welke verschillende verhoortechnieken er zijn. Het goed opleiden vinden ze belangrijk. Als de kwaliteit van de verhoorder hoog is, is het vervolgens minder van belang of het verhoor in een studio plaatsvindt. Een goed verhoor wordt met andere woorden niet zo zeer gedefinieerd door de ruimte waarin het wordt afgenomen, maar door de kwaliteit en opleiding van de verhoorder.

Tijdens de opleiding en ook daarna lijkt het erop dat er vooral veel aandacht uitgaat naar kinderen en blijven de specifieke ontwikkelingskenmerken van jongeren onderbelicht.

Volgens respondenten worden de meeste verhoren uitgevoerd door onderzoekers die niet specifiek zijn opgeleid om verhoren uit te voeren bij kwetsbare verdachten. Sommige onderzoekers hebben de opleiding 'Verhoor kwetsbare verdachten' gevolgd als verdieping op de opleiding 'Professioneel verhooropleiding'. Verhoorders die niet zijn opgeleid tot studioverhoorder zijn goed in het stellen van de juiste vragen, maar ontberen de hogere kwaliteit van studioverhoorders. De meeste respondenten zijn van mening dat alle onderzoekers een betere verhooropleiding zouden moeten krijgen, die breed en niet alleen specifiek voor minderjarigen ingezet kan worden. Aan een proces-verbaal bijvoorbeeld, is te zien of iemand een studioverhooropleiding heeft gehad of niet: de vragen die worden gesteld zijn minder goed en het proces-verbaal is minder goed uitgewerkt bij de verhoorders zonder de studioverhooropleiding. De verhoorders met studioverhooropleiding passen de opgedane kennis ook in niet-studiosituaties toe, wat een kwaliteitsverhogend effect heeft op de processen-verbaal.

In de interviews wordt genoemd dat studioverhoorders goed kunnen inspelen op het niveau van de minderjarigen. Ook is het bij het studioverhoor prettig dat een verhoorder vanuit de regiekamer meedenkt over wat nog gevraagd moet worden. Dit bevordert de kwaliteit van het verhoor, evenals het transcriberen van een studioverhoor. Bij andere verhoren wordt tijdens het verhoor meegetypt, waardoor cruciale informatie kan ontbreken.

Studioverhoorders moeten minimaal tien studioverhoren per jaar afnemen om ervaren te blijven in het studioverhoor. Het is goed om regelmatig een verhoor te doen, omdat deze routine de kwaliteit van het verhoor verhoogd. Ieder jaar wordt in september geïnventariseerd hoeveel studioverhoren de verhoorders hebben gedaan en of dit voldoende is. Wanneer een studioverhoorder het minimale aantal verhoren dan niet heeft gehaald, moet deze de studioverhoren – eventueel in een andere eenheid – uitvoeren.

Om de kwaliteit van de studioverhoorders optimaal te houden, wordt er aan supervisie gedaan. Studioverhoorders moeten het verslag van hun studioverhoor versturen naar een supervisor en deze beoordeelt het verhoor. De verhoren van drie verhoorders worden gezamenlijk besproken teneinde van elkaar te kunnen leren. De supervisie wordt erg belangrijk gevonden door de meeste respondenten; overigens doen niet alle studioverhoorders mee aan de supervisie.

Ook de manier van bejegenen van het slachtoffer door de rechercheurs is belangrijk. Een studio is ingericht om minderjarigen, met name kinderen, op hun gemak te stellen tijdens een verhoor, zodat zij zo onbevangen mogelijk en zonder te worden beïnvloed kunnen verklaren. In de inrichting van een studio wordt rekening gehouden met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de minderjarige. Respondenten merken op dat de verhoorkwaliteiten van de verhoorder belangrijker is dan de ruimte waarin het verhoor plaatsvindt.

Tweede verhoor later in het proces

Het uitgangspunt is, zoals eerder gesteld, dat minderjarigen één keer gehoord worden. Een tweede verhoor komt in de praktijk erg weinig voor.¹¹ Desalniettemin kan er in sommige gevallen behoefte zijn aan verduidelijking door het slachtoffer. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer er nieuwe informatie aan het licht komt. Als een opsporingsonderzoek tot een rechtszitting komt, is het voor de verdediging – en ook voor de OvJ en zittingsrechter – mogelijk om het slachtoffer nogmaals te horen. Dit wordt alleen gedaan als een tweede verhoor echt noodzakelijk is. Het verzoek komt in de meeste gevallen van de verdediging: officieren en rechters vragen volgens respondenten vrijwel nooit om een tweede verhoor. Er zijn drie mogelijke uitvoerders van een tweede verhoor:

1. de RC voert een tweede verhoor uit;
2. de zittingsrechter doet dat;
3. zedenrechercheurs/studioverhoorders voeren een tweede (studio)verhoor uit.

De geïnterviewden hebben vrijwel allemaal een voorkeur voor de derde optie: een tweede (studio)verhoor door dezelfde verhoorders als tijdens het eerste verhoor. Een verhoor door de RC komt volgens respondenten weinig voor; geschat wordt een aantal keer per jaar. Rechercheurs geven aan dat dit niet hun voorkeur heeft, omdat een RC over het algemeen niet is opgeleid om dit soort verhoren uit te voeren. Daarnaast zijn er bij deze vorm van verhoor veel personen aanwezig: de RC en de advocaat van de verdachte om vragen te stellen, de OvJ om het proces te bewaken en een griffier om mee te schrijven. Indien het slachtoffer zelf een advocaat heeft, mag deze ook bij het verhoor aanwezig zijn. Het feit dat er zoveel mensen bij dit verhoor aanwezig zijn, kan intimiderend overkomen op een slachtoffer. Diezelfde

onwenselijkheid wordt ook uitgesproken ten aanzien van het horen van een slachtoffer op de zitting zelf. Het gevaar van secundaire victimisatie is niet ondenkbeeldig, vinden respondenten. Uit interviews met respondenten vanuit de zittende magistratuur komt naar voren dat het horen in de kamer van de RC met de nodige zorg en aandacht voor het slachtoffer gebeurt. Tijdens het gesprek met het slachtoffer wordt voortdurend de draagkracht van het slachtoffer in de gaten gehouden. Centraal staat de waarheidsvinding. Hiervoor is het soms nodig om bij het slachtoffer door te vragen op onduidelijke elementen in het verhaal. Dat kan het slachtoffer als onplezierig ervaren.

Alle gesproken respondenten vinden het onwenselijk dat een advocaat direct vragen stelt aan het slachtoffer, omdat hij/zij hier niet voor is opgeleid. Een advocaat kan de vragen op een verkeerde manier stellen of vragen te vaak herhalen waardoor een slachtoffer aan zichzelf gaat twijfelen.

Wanneer een slachtoffer opnieuw in de studio wordt gehoord door studioverhoorders, kan de verdediging vooraf vragen indienen. De RC en de studioverhoorders moeten deze vragen filteren en soms herformuleren, aangepast aan het niveau en de kwetsbaarheid van het slachtoffer. De verhoorder is in dit tweede verhoor het verlengstuk van de RC. Tijdens dit verhoor zit de verhoorder samen met het slachtoffer in de studio. De tweede verhoorder, de RC en soms ook de advocaat van de verdachte zitten in de regiekamer.

Volgens respondenten kan het grote tijdsbestek tussen een eerste verhoor – tijdens het opsporingsonderzoek – en een tweede verhoor problematisch zijn. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een slachtoffer in hoger beroep nog een keer gehoord moet worden. Hier kan soms wel een jaar tussen zitten, wat voor een slachtoffer in veel gevallen erg bezwaarlijk is omdat het slachtoffer niet verder kan met zijn/haar leven. Het is vanwege de vertrouwdheid wenselijk om het tweede studioverhoor uit te laten voeren door de (studio)verhoorder(s) die het eerste verhoor ook heeft/hebben gedaan.

Eindnoten

1. Zoals eerder geconstateerd zijn jongeren vaker slachtoffer van aanranding en verkrachting, kinderen zijn daarentegen vaker slachtoffer van seksueel misbruik. Dat heeft te maken met de systematiek van de zedenwetgeving (leeftijden en wetsartikelen).
2. Het totale aantal slachtoffers is 209; van 1 slachtoffer is weinig informatie bekend.
3. Uit tabel 5.1 volgt dat er 53 keer is gedagvaard. Er zijn 54 eindbeslissingen. Van een persoon in tabel 5.1 was de leeftijd niet bekend.
4. $(12 + 20 + 8) / 209 * 100 = 19$ procent.
5. Strikt genomen zouden deze meldingen buiten de scope moeten vallen omdat de selectie is gebaseerd op gehoorde minderjarigen. Mogelijk zijn deze slachtoffers wel gehoord, maar is daarover geen informatie aangetroffen; het kan ook een omissie zijn in de registratie.
6. In de bestudeerde dossiers is deze situatie niet terug te zien. De reden daarvoor is dat er in het proces-verbaal vermeld staat dat de verhoorder een gecertificeerd zedenrechercheur is, maar niet dat hij/zij ook is opgeleid tot studioverhoorder.
7. Dit is voornamelijk een verhoorkamer op het politiebureau (zie paragraaf 3.4).
8. Uit tabel 5.6 volgt dat er 58 studioverhoren zijn gedaan. Van drie zaken is onbekend of het eerste verhoor door een studioverhoorder is uitgevoerd of niet.
9. Schennispleging hoeft niet te worden afgehandeld door gecertificeerde zedenrechercheurs.
10. Zie ook paragraaf 3.2 over de leeftijdsgrenzen bij de zedenafdeling van het Wetboek van Strafrecht. Overigens wordt de Aanwijzing in die zin aangepast voor de 16 – en 17-jarigen.
11. Zie voor de aantallen het vorige hoofdstuk. In de dossierstudie zijn we geen enkel voorbeeld tegengekomen van een tweede verhoor.

6 Impact

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de laatste onderzoeksvraag. Die vraag is of er een indicatie kan worden gegeven van de kosten die gepaard gaan met kindvriendelijk horen in Nederland, en wat ervoor nodig is om alle minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik in de studio te horen. We hebben deze vraag – bij gebrek aan financiële informatie – ‘vertaald’ naar de impact van het horen van alle minderjarigen in een studio. De basis hiervoor zijn de ingevulde vragenlijsten door de studio-beheerders over tijdsbesteding en bezettingsgraad van de studio’s, en de interviews. Als eerste komen enkele capaciteitsgegevens aan de orde (6.1), gevolgd door andere aspecten van het kindvriendelijke horen: leveren van maatwerk (6.2), aanvullende cursus (6.3) en één verhoorder (6.4).

6.1 Capaciteitsgegevens

We gaan op basis van de kwantitatieve gegevens uit hoofdstuk 4 uit van de volgende bevindingen:

- over de periode 2015 tot en met 2017 zijn er 8.437 minderjarige slachtoffers van zedendelicten gehoord;
- er worden blijkens de gegevens van de studio’s gemiddeld ruim 500 kinderen en jongeren per jaar in een studio gehoord;
- alle 4 tot 12-jarigen worden gehoord in een studio;
- er zijn gemiddeld per jaar 2.200 zedenslachtoffers in de leeftijd 12-18 jaar, waarvan er gemiddeld 150 per jaar in een studio worden gehoord;
- grofweg 2.000 zedenslachtoffers in de leeftijd 12-18 jaar worden jaarlijks niet in de studio gehoord.

Als kindvriendelijk horen wordt gedefinieerd als het horen in de studio door speciaal daartoe opgeleide verhoorders volgens de geëigende methodiek, betekent dat

ruwweg een verviervoudiging van de benodigde capaciteit om alle minderjarigen in de studio te kunnen horen.¹

Van de ongeveer 2.000 jongeren die in theorie in een studio kunnen worden gehoord is het volgens de respondenten in de praktijk niet nodig slachtoffers van schennispleging in die ruimte te horen. Per jaar zijn dat er ongeveer 300. Er blijven dan 1.700 jongeren over die in een studio kunnen worden gehoord. Uitgaande van de beschikbare studiocapaciteit (70% is ongebruikt) zouden er in totaal ruim 1.100 jongeren extra in een studio kunnen worden gehoord.² Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de studiocapaciteit voor 100 procent (bij een werkweek van 40 uur) wordt benut. In de praktijk is dit (roostertechisch) niet haalbaar en ook niet wenselijk voor de slachtoffers: bij eventuele uitval ontstaat er dan een lange, onacceptabele wachttijd. Er is dan meer ‘lucht’ in de beschikbare capaciteit. Of dat roostertechisch ook haalbaar is, is onbekend.

Als we hier de bevindingen vanuit de dossierstudie bij betrekken, namelijk dat bij ongeveer een kwart van de jongeren mogelijk sprake is van één of meer kwetsbaarheden, gaat het op jaarbasis om 500 jongeren die in aanmerking kunnen komen voor een studioverhoor. Echter, het verhoor kan ook door een studioverhoorder worden uitgevoerd buiten de studio, in een andere verhoorruimte.

De beschikbare ruimte is echter niet de enige voorwaarde voor het kunnen horen van alle minderjarige zedenslachtoffers in een studio. Uit de berekening komt naar voren dat een studiozaak gemiddeld zo’n 15 uur meer tijd vergt dan een niet-studiozaak. De bestaande formatie studioverhoorders is op dit moment voldoende, maar als er – hypothetisch gezien – per jaar 500 jongeren extra in de studio worden gehoord, betekent dat 12.000 extra uren. Omgerekend naar FTE’s impliceert dat 5 FTE extra waarbij fulltime wordt ingezet op studioverhoren, en de daarbij behorende opleiding.³

6.2 Leveren van maatwerk

Alle respondenten zijn van mening dat het horen van minderjarige zedenslachtoffers maatwerk vergt. Die opvatting heeft niet zozeer betrekking op de groep kinderen die vanwege hun leeftijd in een studio moeten worden gehoord, maar wel op de groep jongeren (12 tot 18 jaar). Zoals besproken in hoofdstuk 5 zijn er checklists die kunnen worden gebruikt om de verhoorwaardigheid van een slachtoffer in te schatten. Echter, het ene slachtoffer is het andere niet. Een checklist alleen volstaat dus niet in alle gevallen, en maatwerk blijft nodig om een goede inschatting te maken. Het maatwerk bestaat, zoals eerder beschreven, uit het zoeken naar indicaties door zedenrechercheurs die een studioverhoor rechtvaardigen. Zijn de indicaties van bijvoorbeeld een verstandelijke beperking of PDD-stoornis er niet, dan kan het slachtoffer op een ‘reguliere’ wijze worden gehoord; dat wil zeggen door gecertificeerde

zedenrechercheurs in een verhoorkamer. Om tot een goede inschatting te kunnen komen, varen rechercheurs op hun ‘onderbuikgevoel’ ofwel hun ervaring.

Niet alle slachtoffers hoeven volgens de respondenten in een studio met de daarbij behorende procedures te worden gehoord. Belangrijk, zo vinden de respondenten, is dat de verhoorkamer de sfeer heeft van een ‘huiskamer’: een neutrale plaats waar slachtoffers zich op hun gemak voelen (geen verhoorkamersetting). Belangrijker echter dan de ruimte op zich, zijn de kwaliteit van het verhoor en de wijze waarop de verhoorders het slachtoffer bejegenen. Hier doelen de respondenten derhalve op de methodiek, en daarmee ook op de mensen die daarin zijn opgeleid.

6.3 Aanvullende cursus

De studioverhoorders zijn opgeleid voor het horen van kinderen en mensen met een (verstandelijke) beperking. Respondenten geven aan dat pubers vaak een andere (lees: minder kinderlijke) benadering behoeven dan jonge kinderen. Kennis van ontwikkelingspsychologische facetten van deze groep jongeren (pubers) verdient meer aandacht, bijvoorbeeld in een aanvullende cursus.⁴ Uit het dossieronderzoek blijkt dat er bij een kwart van de groep 12- tot 18-jarigen indicaties zijn van kwetsbaarheid. Extra kennis over deze groep en hun problematiek kan ertoe leiden dat kwetsbaarheden eerder en beter worden herkend. De kwaliteit van het verhoor, zo is de verwachting van respondenten, zal hierdoor ook verder toenemen. De impact van dit voorstel in termen van capaciteit en kosten is moeilijk in te schatten. Voorstelbaar is dat een en ander te realiseren is binnen de reguliere na- en bijscholingstrajecten.

6.4 Eén verhoorder

Minderjarige slachtoffers behoren per definitie tot een kwetsbare groep. Dat geldt des te meer voor minderjarige slachtoffers van zedendelicten. Het tot in detail praten over wat er is gebeurd, gaat vaak gepaard met schaamte. In de interviews is naar voren gekomen dat het horen van minderjarigen in de studio als voordeel heeft dat er maar één verhoorder is die het gesprek voert. Dit is anders wanneer het verhoor elders plaatsvindt, omdat er dan twee rechercheurs tegenover het slachtoffer zitten. De één voert het gesprek, de ander schrijft mee. Voor minderjarigen, maar wellicht voor (zedens)slachtoffers in het algemeen, kan dit volgens respondenten intimiderend overkomen en hen belemmeren in het verklaren. Deze veronderstelling verdient overigens nader onderzoek. De implicatie van het horen door één rechercheur is dat het proces-verbaal woordelijk moet worden uitgewerkt. Dit vergt meer tijd dan het – samenvattend – opschrijven van de verklaring van het slachtoffer. In dit verband merkt een enkele respondent op dat de kwaliteit van het woordelijk uitge-

werkte verhoor hoger wordt gewaardeerd door het OM en de rechter dan uitwerkingen in samenvattende vorm. Bovendien, zo is de veronderstelling, kan dat leiden tot minder aanvullende vragen van de advocatuur en dus minder tweede verhoren. Beide veronderstellingen verdienen echter nader onderzoek onder een groter aantal functionarissen van het OM en de rechtbank.

Kortom, kindvriendelijk horen houdt volgens de respondenten niet automatisch in dat alle minderjarigen in een studio moeten worden gehoord, maar wel dat:

- maatwerk wordt geleverd;
- in een neutrale/slachtoffervriendelijke ruimte wordt gehoord;
- zedenrechercheurs ontwikkelingspsychologische kennis hebben over de groep 12- tot 18-jarigen;
- en dat bij voorkeur één rechercheur het jonge slachtoffer hoort.

Eindnoten

1. $2.000 / 500 = 4$
2. Hierbij gaan we ervan uit dat voor de 500 gehoorde minderjarigen 30% studiocapaciteit nodig is. Dus 100% bezetting zou dan ruim 1.650 jongeren inhouden. Als hier het aantal gehoorde minderjarigen van ruim 500 vanaf wordt gehaald, blijven er 1.100 over.
3. Uitgaande van een 36-urige werkweek, is dat op jaarbasis in totaal 1.584 uur, hierbij rekening houdend met wettelijke vakantietermijnen en feestdagen.
4. Nieuwe instromers voor de opleiding tot zedenrechercheur moeten, om ervaring met deze doelgroep op te doen, een aantal lessen observeren op een middelbare school.

7 Conclusies

In dit laatste, samenvattende hoofdstuk komen de conclusies aan bod van dit kwalitatieve onderzoek naar de verhoorpraktijk in zaken waar minderjarigen slachtoffer zijn geworden van een zedenmisdrif. We volgen daartoe globaal de onderwerpen die in de voorgaande hoofdstukken zijn behandeld, daarbij rekening houdend met de gestelde onderzoeksvragen. De term ‘kinderen’ gebruiken we voor de groep beneden de twaalf jaar, ‘jongeren’ voor de groep minderjarigen tussen de 12 en 18 jaar. Als eerste komen de bredere context en ervaringen uit het buitenland aan de orde (7.1), gevolgd door de aard en omvang van de groep minderjarige zedenslachtoffers (7.2), de praktijk van het horen van deze groep (7.3) en de impact (7.4). Het hoofdstuk eindigt met een beschouwing (7.5).

7.1 Context en buitenland

Het horen van minderjarige slachtoffers is gebonden aan internationale, verdragsrechtelijke regels. Minderjarigen mogen kort gezegd (audiovisueel) worden gehoord als rekening wordt gehouden met hun leeftijd en ontwikkeling, en het verhoor in aangepaste ruimten en door speciaal opgeleide mensen plaatsvindt. Dit kan als kindvriendelijk horen worden aangemerkt. In Nederland krijgt dat zijn beslag in de studio's en gecertificeerde zedenrechercheurs, die een opleiding hebben gevolgd voor het horen van jonge en verstandelijk beperkte slachtoffers. De studioverhoorders zijn getraind in het stellen van goede (niet sturende) vragen, het omgaan met kwetsbare personen (waaronder mensen met beperkingen) en het bij het horen volgen van een speciale methodiek. De verhoren worden uitgevoerd in een specifieke, kindvriendelijke ruimte.

In de landen die in het kader van dit onderzoek zijn bekeken, worden vergelijkbare bevindingen gedaan waar het gaat om de kwetsbaarheid van kinderen en de wenselijkheid van gespecialiseerde verhoorders en aangepaste ruimten. De Scandinavische landen gaan hierin het verst met hun Barnahus, door hun multi-

professionele aanpak en het one door principle. Binnen een Barnabus zijn politie, een officier van justitie, psychologen, sociaal maatschappelijk werkers en kinderartsen werkzaam die gezamenlijk de zaken bespreken. Speciaal opgeleide verhoorders horen de slachtoffers. De Centra voor Seksueel Geweld in Nederland zijn hiermee enigszins vergelijkbaar, zij het dat het slachtoffer daar niet wordt gehoord.

7.2 Aard en omvang

De politie hoorde in de periode 2015-2017 tussen de 2.700 en 2.900 minderjarige zedenslachtoffers. Jaarlijks gaat het om ruim 500 kinderen. Het merendeel van de totale groep slachtoffers (80 procent) is vrouw.

Uit de gegevens van de studiobeheerders komt naar voren dat er in 2015 in totaal 446 minderjarigen in een studio zijn gehoord. Hiervan is 73 procent jonger dan 12 jaar. De rest is tussen de 12 en 18 jaar oud. In 2017 zijn de aantallen gestegen tot 598. Het percentage kinderen is eveneens 73. Niet alle kinderen worden in een studio gehoord. Een verklaring hiervoor is dat dat niet altijd nodig wordt geacht, bijvoorbeeld wanneer kinderen getuige zijn geweest van een schennispleging.

Het aantal minderjarigen dat in de onderzoeksperiode voor een tweede maal in de studio wordt gehoord (via de rechter-commissaris (RC) op verzoek van de advocaat) schommelt tussen de 19 en 26 in heel Nederland per jaar. Hierbij moet vermeld worden dat gegevens van een eventueel tweede verhoor van vier (van de tien) eenheden ontbreken.

7.3 Praktijk van het horen

In de dossiers die zijn onderzocht is ruim 80 procent van de kinderen in de studio gehoord en 7 procent van de jongeren. Jongeren die in een andere ruimte dan de studio worden gehoord, kunnen overigens wel door een studioverhoorder zijn verhoord. Over de omvang van deze groep zijn geen gegevens voorhanden. Bijna een derde van de jongeren doet na het informatieve gesprek geen aangifte, dus er vindt dan geen verhoor plaats in het kader van een aangifte. Kinderen die getuige zijn van schennispleging worden blijkens de interviews meestal niet in de studio gehoord.

Uit de bestudeerde dossiers komt naar voren dat bij een kwart van de groep jongeren indicaties zijn gevonden van een verstandelijke beperking en/of psychische stoornissen of psychische problemen.

Uit de interviews blijkt dat het voor de politie vooral bij jongeren lastig kan zijn om te beoordelen of er wel of geen studioverhoor moet worden gehouden. Er zijn beschikbare checklists en richtlijnen opgesteld om hierin een weloverwogen keuze te maken. Deze hulpmiddelen worden overigens niet in iedere een-

heid gebruikt. In de praktijk komt het neer op maatwerk waarin rechercheurs min of meer een eigen afweging maken, en die afweging kunnen voorleggen aan de studioverhoorder-adviseur.

Kenmerken en kwetsbaarheden waar de rechercheurs rekening mee (proberen te) houden zijn leeftijd, opleidingsniveau, gedrags- en ontwikkelingsstoornissen en verstandelijke beperking. Een rechercheur die onvoldoende kennis heeft van de ontwikkelingspsychologische kenmerken van jongeren zal vermoedelijk minder gemakkelijk een juiste inschatting kunnen maken. Wanneer een slachtoffer ten onrechte als niet-kwetsbaar wordt beoordeeld, kunnen kwetsbare slachtoffers het 'reguliere' traject ingaan. Dat wil zeggen dat zij gehoord worden door gecertificeerde zedenrechercheurs in een andere ruimte dan de verhoorstudio.

Het vorenstaande impliceert niet dat alleen studioverhoorders slachtoffers van zedenmisdrijven op kindvriendelijke wijze kunnen horen. Gecertificeerde zedenrechercheurs zonder een opleiding tot studioverhoorder zijn er specifiek voor opgeleid om op een juiste wijze met zedenslachtoffers om te gaan. Hun kennis en expertise kan als een noodzakelijke basis voor een goed verhoor worden beschouwd. Een studioverhoorder voegt daar specifieke kennis over kwetsbare personen aan toe. Bovendien kunnen studioverhoorders ook buiten de studio minderjarigen verhoren. Dat staat als zodanig niet vermeld in het proces-verbaal maar is wel de praktijk.¹

7.4 Impact en randvoorwaarden

De vraag naar de impact van het kindervriendelijk(er) horen kan bij gebrek aan nadere informatie niet in geld worden uitgedrukt. Op basis van de wel beschikbare gegevens is vast te stellen dat een deel van de kwetsbare jongeren (12-18 jaar) niet in de fysieke ruimte van de studio wordt gehoord terwijl daar wel capaciteit voor is, of dat dit met een geringe uitbreiding van de bestaande capaciteit in FTE gerealiseerd kan worden.

De randvoorwaarden die gelden voor efficiënt en effectief maatwerk zijn allereerst dat de zedenrecherche alert moet zijn op eventuele kwetsbaarheden bij jongeren. Bij deze groep slachtoffers kunnen meer kwetsbaarheden spelen dan op het eerste gezicht lijkt. Dit geldt in de eerste plaats voor de gecertificeerde zedenrechercheurs die als eerste in contact komen met het slachtoffer en een afweging moeten maken of een studioverhoorder voor advies wordt geconsulteerd. Het afgaan op uitsluitend het 'onderbuikgevoel' is niet voldoende. Het is zaak om collegiaal overleg te voeren, bestaande kennis over kwetsbaarheden zoals opgenomen in de checklist structureel toe te passen en bij de geringste twijfel de studioverhoorder om advies te vragen.

De alertheid van de zedenrechercheurs op eventuele kwetsbaarheden kan ook worden vergroot door extra scholing, onder andere op het gebied van ontwikkelingspsychologie. Dat zou volgens respondenten helpen om de groep slachtoffers van 12 tot 18 jaar beter te horen. Sinds het begin van dit jaar worden de nieuwe zedenrechercheurs hierin opgeleid. De al eerder afgestudeerde zedenrechercheurs zijn hier niet in opgeleid. Deze extra scholing is ook voor studioverhoorders wenselijk, althans dat geven respondenten aan, omdat in de opleiding voornamelijk aandacht is voor kinderen (onder de 12 jaar) en verstandelijk beperkten. De kosten voor extra scholing kunnen beheersbaar worden gehouden wanneer deze worden geïntegreerd in de reeds bestaande cursusdagen voor de zedenrechercheurs.

Uit de interviews blijkt dat het onwenselijk en niet noodzakelijk is om jongeren die slachtoffer zijn geworden van een zedenmisdrijf per definitie in een studioruimte te horen. In veel gevallen kan worden volstaan met een verhoor in een verhoorkamer, en is het niet nodig om gebruik te maken van de extra faciliteiten van een studio. Respondenten merken op dat het aspect kindvriendelijk(er) concreet inhoud krijgt in de wijze waarop de zedenrecherche de slachtoffers bejegend; namelijk aansluiten bij het niveau van de minderjarige, respectvol zijn en methodisch verantwoord vragen stellen. De ruimte waarin het verhoor wordt gehouden, lijkt daarbij minder relevant. Hoewel er voor een neutrale, huiskamerachtige (lees: vriendelijke) setting wordt gepleit, zijn de kennis en expertise van de (studio)verhoorders het belangrijkste.

Deskundigheidsbevordering in de vorm van supervisie (gestructureerd zaken en beslissingen bespreken) kan tot slot een waardevol hulpmiddel zijn om de kwaliteit van de beoordelingen van kwetsbaarheden beter te borgen. Supervisie gebeurt thans op vrijwillige basis; het verdient in het kader van kwaliteitsverbetering aanbeveling om hier een verplichtend karakter aan toe te kennen.

7.5 Beschouwing

Het kindvriendelijk horen zoals dat in de Nederlandse praktijk vorm en inhoud krijgt, komt tegemoet aan de internationale verdragen. Er wordt in de Nederlandse praktijk van het horen van minderjarigen rekening gehouden met hun leeftijd en ontwikkeling. Dit impliceert echter niet dat de huidige praktijk van het horen van minderjarige slachtoffers volmaakt is. Er zijn verbeteringen mogelijk. Een aspect dat samenhangt met het kindvriendelijk horen, en niet expliciet als onderzoeksvraag is geformuleerd, gaat over het nut van en de noodzaak om bij jongeren een informatief gesprek af te nemen alvorens tot aangifte over te gaan. De praktijk is dat beide gesprekken op één moment kunnen plaatsvinden als de situatie rond het slachtoffer daarom vraagt. Dit zijn echter uitzonderingen. Slachtoffers hebben ingevolge internationale verdragen recht op juiste en volledige informatieverstrekking

over de verdere rechtsgang. Het houden van een informatief gesprek is daartoe een probaat middel, mits 1) er een zorgvuldige afweging plaatsvindt van de draagkracht en draaglast van het slachtoffer. Hierbij hoort ook het goed inventariseren van eventuele kwetsbaarheden en daarnaar handelen; 2) er gericht navraag wordt gedaan naar de overwegingen van het slachtoffer bij de keuze om alsnog geen aangifte te doen.

Eindnoot

1. Ter informatie: van de 800 gecertificeerde zedenrechercheurs zijn er 120 opgeleid tot studioverhoorder; zij doen ook niet-studiozaken.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

Dekens, K. & Sleen van der, J. (2013). *Handleiding. Het kind als getuige*. Amsterdam, Reed Business Information.

De Ruiter, C., Otgaar, H., Serie, C. M. B., van den Hombergh, M. E. A. (2016). *Het National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol: Interview Handleiding*. Sectie Psychologie, Maastricht University.

Hertbots, K., Desmet, N. (2014). *Het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen*. Geraadpleegd via <https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Pages/2014-04-Het-verhoor-van-minderjarige-slachtoffers-of-getuigen.aspx>.

Hokwerda, Y.M., Veldman, T., Graaf, L. & Rueb, C. de (2015). *Seksueel misbruik in het strafproces. Een toetsing aan het internationale kinderrechtenkader*. Leiden, Defence for Children.

Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E. & Kaldal, A. (Eds.) (2017). *Collaboration against child abuse. Exploring the Nordic Barnahus model*. Cham, Palgrave Macmillan.

Kool, R. (2007). Strafbare seksualiteit. In: Wijk, A.Ph. van, Bullens, R.A.R. & Eshof, P. van den (red.). *Facetten van zedencriminaliteit* (pp. 99-124). Den Haag, Elsevier.

La Rooy, D., Brubacher, S. P., Aromäki-Stratos, A., Cyr, M., Hershkowitz, I., Korkman, J., & Stewart, H. (2015). The NICHD protocol: A review of an internationally-used evidence-based tool for training child forensic interviewers. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 1(2), 76-89.

Luypaert, H. (2005). *Audiovisueel verhoor van minderjarigen. Onderzoek bij parket* (master thesis). Geraadpleegd via www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/727_33.pdf.

Roggeband, C. (2002). *Over de grenzen van politiek: Een vergelijkende studie naar de opkomst en ontwikkeling van de vrouwenbeweging tegen seksueel geweld in Nederland en Spanje*. Assen, Van Gorkum.

Sleen, J. van der & Dekens, K. (2007). Het verhoor van kinderen. In: A. van Wijk, R. Bullens & P. van den Eshof (Reds.), *Facetten van zedencriminaliteit* (pp.151-166). Den Haag, Elsevier.

Voorde J.M. ten (2016). Strafbaarstelling van nieuwe vormen van ongewenste seksuele gedragingen in Nederlandse zedenwetgeving. In G. van Haegenborgh (Red.), *Noodtoestand in het publiekrecht. Strafbaarstelling van nieuwe vormen van ongewenste seksuele gedragingen. Schadebegroting en tijdsverloop* (pp.191-256). Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland - Preadviezen no. 2016. Den Haag: Boom Juridisch.

Wetsartikelen, kamerstukken etc.

Wet 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, B.S. 17 maart 2001, 8495.

Brief van de minister van Justitie & Veiligheid aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Den Haag, 29279, 1 mei 2018.

Halford vs Verenigd Koninkrijk, EHRM 25 juni 1997, NJ 1998, 506; NJCM-bulletin 1997, p. 1088-1092.

HR 8 februari 1994, NJ 1994, 295.

HR 21 oktober 1997, NJ 1998, 133.

Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven.

Ministry of Justice (2011). *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings. Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures.* Geraadpleegd van https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/best_evidence_in_criminal_proceedings.pdf

Tweede Kamer 2015-2016, 29 279 nr. 300 inz. Zedenmisdriven.

Tweede Kamer 2015-2016, 34 236, nr. 15.

Tweede Kamer 2016-2017, 33 552 nr. 23 inz. Meerjarenagenda slachtofferbeleid.

Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999. (1999, 27 juli). Geraadpleegd van <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/contents>.

Websites

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0032552/2013-01-01>

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0032552/2013-01-01#Bijlage2>

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0037821/2016-05-01>

http://wetten.overheid.nl/BWBV0002508/2002-11-18#Verdrag_2

<http://www.childrenatrisk.eu/promise/>

<https://www.politieacademie.nl/onderwijs/onderwijsaanbod/>

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm>

Bijlagen

Bijlage 1 – Tabellen

Tabel 1 – Overzicht van maatschappelijke klassen in BVH aangaande zedendelicten

Maatschappelijke klasse	Omschrijving
F52	Zedenmisdriften
F520	Openbare schennis der eerbaarheid
F521	Verkrachting
F522	Aanranding
F523	Overige zedenmisdriften
F524	Vrouwenhandel/kinderhandel
F525	Pornografie
F526	Incest
F527	Seksueel misbruik kinderen (incest)
F528	Controle zeden
F529	Kinderen
F5291	Kinderpornografie
F5292	Kinderprostitutie
F5293	Mensenhandel

Tabel 2 – Delictsoort naar leeftijdscategorie

A)

2015	> 12 jaar		12-18 jaar	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
<i>Delict soort naar leeftijdscategorie</i>				
Aanranding	76	13,5	585	25
Seksueel misbruik kinderen (geen incest)	178	31,6	377	16,1
Verkrachting	13	2,3	436	18,6
Overige zedenmisdrijven	117	20,7	382	16,3
Openbare schennis der eerbaarheid	55	9,8	302	12,9
Incest/afhankelijkheid/onbekwame	116	20,6	131	5,6
Kinderporno	9	1,6	78	3,3
Mensenhandel			50	2,1
Totaal	564	100	2341	100

B)

2016	> 12 jaar		12-18 jaar	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
<i>Delict soort naar leeftijdscategorie</i>				
Aanranding	75	13,1	723	33,3
Seksueel misbruik kinderen (geen incest)	190	33,2	319	14,7
Verkrachting	32	5,6	442	20,4
Overige zedenmisdrijven	93	16,2	249	11,5
Openbare schennis der eerbaarheid	34	5,9	241	11,1
Incest/afhankelijkheid/onbekwame	138	24,1	133	6,1
Kinderporno	11	1,9	56	2,6
Mensenhandel			5	0,2
Totaal	573	100	2168	100

C)

2017 <i>Delict soort naar leeftijdscategorie</i>	> 12 jaar		12-18 jaar	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Aanranding	44	7,4	660	30
Seksueel misbruik kinderen (geen incest)	233	39,3	359	16,3
Verkrachting	21	3,5	499	22,7
Overige zedenmisdrijven	89	15	236	10,7
Openbare schennis der eerbaarheid	40	6,7	250	11,4
Incest/afhankelijkheid/onbekwame	150	25,3	135	6,1
Kinderporno	16	2,7	59	2,7
Mensenhandel				
Totaal	593	100	2198	100

D)

Totaal (2015-2017) <i>Delict soort naar leeftijdscategorie</i>	> 12 jaar		12-18 jaar	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Aanranding	195	11,3	1968	29,3
Seksueel misbruik kinderen (geen incest)	601	34,7	1055	15,7
Verkrachting	66	3,8	1377	20,5
Overige zedenmisdrijven	299	17,3	867	12,9
Openbare schennis der eerbaarheid	129	7,5	793	11,8
Incest/afhankelijkheid/onbekwame	404	23,4	399	5,9
Kinderporno	36	2,1	193	2,9
Mensenhandel			55	0,8
Totaal	1730	100	6707	100

Bijlage 2 – Format verhoorstudio's

Inventarisatie verhoren minderjarige slachtoffers en getuigen van zedendelicten

Achtergrond

In opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid voert Bureau Beke onderzoek uit naar het verhoren van **minderjarige slachtoffers en getuigen van zedendelicten**. Een toelichting op het onderzoek vindt u in de informatiesheet, die u aantreft in de bijlage van de e-mail waarin ook dit document was bijgevoegd. We verzoeken u om dit document voor de zedenafdeling in uw eenheid in te vullen. U kunt uw ingevulde formulier toesturen aan Anton van Wijk (a.vanwijk@beke.nl). Met vragen over dit verzoek, kunt u hem eveneens mailen.

Algemene informatie

Politie-eenheid: _____

Locatie kinderverhoorstudio: _____

Aantal gespecialiseerde verhoorders in uw eenheid:

Jaar	Aantal gespecialiseerde verhoorders
2015	
2016	
2017	

In hoeverre is het aantal gespecialiseerde verhoorders in uw eenheid voldoende om te voldoen aan de vraag naar studioverhoren (in het algemeen)? Graag antwoord aankruisen en een korte toelichting.

Jaar	
2015	
2016	
2017	

Gebruik verhoorstudio

Het onderzoek spitst zich toe op minderjarige slachtoffers en getuigen van zedendelicten. Dat betekent dat informatie over andere doelgroepen van de verhoorstudio's buiten de scope van het onderzoek vallen. We verzoeken u om in de tabel hieronder aan te geven *hoeveel* minderjarige slachtoffers en getuigen van zedendelicten zijn verhoord in de kinderverhoorstudio van uw eenheid. Gelet op de onderzoeksvragen is het daarbij van belang om een onderscheid te maken tussen minderjarige slachtoffers en getuigen van 4 tot en met 11 jaar enerzijds en minderjarige slachtoffers en getuigen van 12 tot en met 17 jaar anderzijds.

Jaar	Aantal minderjarige slachtoffers en getuigen van 4 t/m 11 jaar	Aantal minderjarige slachtoffers en getuigen van 12 t/m 17 jaar	Totaal
2015			
2016			
2017			

In de praktijk kan het gebeuren dat minderjarige slachtoffers van zedendelicten meermaals in de kinderverhoorstudio worden gehoord. Denk hierbij aan een extra verhoor in opdracht van de RC. We willen u vragen om aan te geven in hoeveel zaken een extra verhoor in de kinderverhoorstudio is afgenomen.

Jaar	Aantal extra verhoren iov RC bij minderjarige slachtoffers en getuigen van 4 t/m 11 jaar	Aantal extra verhoren iov RC bij minderjarige slachtoffers en getuigen van 12 t/m 17 jaar	Totaal
2015			
2016			
2017			

Tijdsbesteding

Het is voor het onderzoek belangrijk om enige indicatie te krijgen van de tijd die gemoeid is met een studioverhoor van een minderjarig slachtoffer en getuige van een zedendelict. Het gaat hierbij om alle uren van alle betrokken politiemensen (inclusief voorbereiding, intake, voorgesprek kind/ouders, verhoor, pv maken, overleg etc). Kunt u hieronder aangeven hoeveel uur *gemiddeld* (ongeveer) een studioverhoor van een minderjarig zedenslachtoffer vergt en daaronder hoeveel uur een 'gewone' zedenzaak met een minderjarige in beslag neemt (behandeld door zaaksverbalisanten)?

Aantal bestede uren	
Voor een studioverhoor	
Voor een 'gewone' zedenzaak	

Bezettingsgraad

Voor het onderzoek is het ook belangrijk om iets te weten te komen over de bezettingsgraad van de verhoorstudio's. Kunt u hieronder een schatting maken van het aantal uren per week dat de verhoorstudio in gebruik is voor alle doelgroepen, dus zowel zeden- als niet-zedenslachtoffers en getuigen?

Bezetting verhoorstudio	uren
Aantal uur per week in gebruik voor studioverhoren in het algemeen	
Aantal uur per week niet in gebruik (staat leeg)	
Totaal	40 uur per week

Geregistreerde zaken

Elke zaak krijgt een uniek registratienummer in het politieregistratiesysteem Basisvoorziening Handhaving (BVH). We willen u vragen om een overzicht (in Word of Excel) te sturen met de BVH-nummers van alle zaken waarin sprake is geweest van een verhoor in de kinderverhoorstudio van een of meerdere minderjarige slachtoffers en getuigen van een zedendelict. Wilt u in het bestand naast het BVH nummer ook de volgende onderwerpen meenemen? Check svp of de aantallen BVH-nummers overeenkomen met de aantallen:

- datum aangifte
- datum aanvraag
- datum verhoor
- geboortedatum slachtoffer

Kosten

In het onderzoek proberen we een indicatie te geven van de kosten die gepaard gaan met kindvriendelijk verhoren in Nederland en wat er voor nodig is om alle minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik op deze manier te verhoren. Daarom willen we u vragen of u (interne) documenten heeft over de kosten ten behoeve van opleiding en inzet voor het kindvriendelijk verhoren. Deze kunt u samen met de vragenlijst per e-mail verzenden aan Anton van Wijk (a.vanwijk@beke.nl).

Bijlage 3 – Analyseformat dossieronderzoek

Gegevens zaak

BVH-NR	OM-nummer (ja/nee)	OM-nummer (indien bekend)	Naam en contactgegevens OvJ (indien OM-nummer bekend)	Behandelend parket (indien OM-nummer bekend)	Politie-eenheid

Gegevens delict

Datum of periode delict	Datum aangifte	Initiatief aangifte	Type zedendelict	Afloop zaak	Eindvonnis

Gegevens slachtoffer

Geslacht so	Geboortedatum so (datum)	Verstandelijke beperking? (j/n)	Fysieke beperking? (j/n)	Geestesstoornis, psychische stoornis/ problemen (j/n)
Kwetsbaar vanwege andere reden (omschrijven)		Omschrijving so (kenmerken, niveau, gedrag)		Indien geen aangifte maar alleen IG met het so

Het verhoor

Datum verhoor	Verhoor in 1) studioverhoor, 2) AVR verhoor (aangiftekamer), 3) auditief verhoor (aangiftekamer), 4) auditoriumte met gespecialiseerde verhoorders (met opleiding studioverhoor) of 5) anders?	Indien anders, waar dan?	Overwegingen	
Verhoor door studioverhoorder?	Zo niet, waarom niet?	Zo niet, door wie dan?	Aanwezig 1e verhoor	Conform richtlijnen of van richtlijnen afgeweken?

Aanvullend verhoor door de RC

Aanvullend verhoor op verzoek van RC? (j/n)	Datum aanvullend verhoor	Verhoor met RC in 1) verhoorstudio, 2) AVR verhoor (aangiftekamer), 3) auditief verhoor (aangiftekamer), 4) op kantoor RC, 5) tijdens zitting of 6) anders?	Indien anders, waarom?	Overwegingen

Verhoor door studioverhoorder?	Zo niet, waarom niet?	Zo niet, door wie dan?	Aanwezigen aanvullend verhoor op verzoek RC	Conform richtlijnen of van richtlijnen afgeweken?

Aanvullend verhoor op verzoek van de rechter

Aanvullend verhoor op verzoek van rechter? (j/n)	Datum aanvullend verhoor	Verhoor met rechter in 1) verhoorstudio, 2) AVR verhoor (aangiftekamer), 3) auditief verhoor (aangiftekamer), 4) op kantoor RC, 5) tijdens zitting of 6) anders?	Indien anders, waarom?	Overwegingen

Verhoor door studioverhoorder? (j/n)	Zo niet, waarom niet?	Zo niet, door wie wel?	Overwegingen	Aanwezigen aanvullend verhoor op verzoek rechter	Conform richtlijnen of van richtlijnen afgeweken?

Overig

Overige opmerkingen	Korte zaakomschrijving

Bijlage 4 - Verhoor minderjarigen in het buitenland

1. Het verhoor van minderjarigen in België

1.1 Wettelijke bepalingen voor het verhoor van minderjarigen

1.1.1 Wet betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen

Het horen van minderjarigen die slachtoffer of getuige zijn van bepaalde ernstige misdrijven – waaronder zedenzaken – is wettelijk vastgesteld in de artikelen 91bis tot en met 101 van het Wetboek van Strafvordering (Sv.). Deze reeks aan artikelen vallen onder artikel 38 van de Wet betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen van 28 november 2000.

Met invoering van deze wet is regelgeving vastgelegd voor het audiovisueel horen van minderjarigen, waaronder: in welke gevallen audiovisueel verhoor mogelijk is, wie opdracht hiertoe kunnen geven, wie het verhoor mogen uitvoeren en wie daarbij aanwezig mogen zijn.¹

1.1.2 Ministeriële Omzendbrief van 16 juli 2001

De Ministeriële Omzendbrief over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven gaat in op de uitvoering van de hierboven genoemde wet. Deze omzendbrief biedt de magistraten en politiediensten een werkmethode aan, met als doel de regelgeving van de wet overal op gelijke wijze in de praktijk door te voeren. De voorwaarden voor het audiovisueel horen van minderjarigen worden in dit document zeer uitgebreid beschreven. Zo is er onder meer aandacht voor de betrokken actoren, de bevoegdheden van deze actoren en het proces van het verhoor.²

1.2 Het audiovisuele verhoor in de praktijk

1.2.1 Omstandigheden waarin audiovisueel verhoor mogelijk is

Wanneer is vastgesteld dat een minderjarige slachtoffer is geworden van een ernstig misdrijf, zoals opgenomen in artikel 91bis Sv., kan de procureur des Konings of de onderzoeksrechter – in het vervolg aangeduid als ‘magistraat’ – opdracht geven tot het audiovisueel opnemen van het verhoor, tenzij de magistraat op basis van goede argumenten hier anders over oordeelt. Daarbij wordt rekening gehouden met de omstandigheden van de zaak en het belang van de minderjarige. Wanneer de minderjarige jonger is dan 12 jaar is het voldoende om hem hierover in te lichten. Voor

minderjarigen ouder dan 12 jaar geldt dat zij hier toestemming voor moeten geven.³ Zonder toestemming kan er geen audiovisuele opname plaatsvinden.

Als aanvulling op deze wettelijke regelgeving staat in de Ministeriële Omzendbrief van 16 juli 2001 vermeldt dat de magistraat bij de beslissing om het verhoor audiovisueel vast te leggen rekening dient te houden met de persoonlijkheid, de ontwikkelingsgraad, het psychologisch evenwicht en de leeftijd van de minderjarige. Tot slot moet er ook rekening worden gehouden met de omstandigheden waaronder de eventuele onthullingen van het misdrijf hebben plaatsgevonden.⁴

1.2.2 Vooraf aan het verhoor

Wanneer bij een aangifte het vermoeden bestaat dat een minderjarige slachtoffer ofwel getuige is van een misdrijf dat onder artikel 91bis valt, moet de politieambtenaar onmiddellijk contact opnemen met de magistraat. Indien de magistraat besluit dat een audiovisueel verhoor plaats moet vinden, is het van belang dat dit zo snel mogelijk gebeurt.

De politieambtenaar verzoekt de persoon die aangifte doet, dan wel degene die de minderjarige vergezelt tijdens de aangifte, om niet meer met de minderjarige over het voorval te praten. Dit wordt gevraagd om eventuele ‘besmetting’ van het verhaal te voorkomen.

Mocht het nodig zijn dan kan de politie een persoonsonderzoek uitvoeren waarbij zoveel mogelijk informatie over de minderjarige wordt verzameld. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan informatie met betrekking tot het gezin, de vriendenkring, eventuele hulpverlening en het ontwikkelingsniveau van de minderjarige.⁵

Het minderjarige slachtoffer heeft het recht om zich tijdens het verhoor te laten begeleiden door een meerderjarige vertrouwenspersoon naar keuze. Het openbaar ministerie of de onderzoeksmagistraat mag hier echter een stokje voor steken als er geoordeeld wordt dat de aanwezigheid van de gekozen persoon niet in het belang is van de minderjarige of als de waarheid hierdoor niet boven tafel kan worden gebracht.⁶

Indien de gekozen begeleider wel aanwezig mag zijn worden zowel de minderjarige als de begeleider door de verhoorder ontvangen om vervolgens het verloop van de verhoorprocedure uitgelegd te krijgen. Er wordt uitleg gegeven over de redenen waarom de audiovisuele opname van het verhoor wordt gemaakt en de minderjarige wordt medegedeeld dat deze te allen tijde kan vragen om de opname te onderbreken.⁷ Tot slot wordt het regie- en verhoorlokaal bezocht en worden de personen die het verhoor gaan volgen voorgesteld.⁸

1.2.3 Het verhoor

Aanwezig en plaats van het verhoor

De verhoorder is een magistraat van het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter of een speciaal hiervoor geselecteerde politieambtenaar.⁹ Deze politieambtenaar dient een gerechtelijke opleiding te hebben gevolgd in het horen van minderjarigen, en moet bekwaam worden geacht om dergelijke verhoren uit te voeren.¹⁰ In de praktijk wordt het verhoor in bijna alle gevallen door een gekwalificeerde politieambtenaar afgenomen.¹¹

Het verhoorlokaal is een speciaal aangepaste ruimte voor het audiovisueel horen van minderjarigen dat aangenaam, sober en neutraal is ingericht en waar geen voorwerpen aanwezig zijn die de aandacht af kunnen leiden.¹² In dit verhoorlokaal kan naast de verhoorder en de minderjarige ook de vertrouwenspersoon toegelaten worden om het verhoor bij te wonen.¹³ De vertrouwenspersoon dient zich echter afzijdig en op de achtergrond te houden tijdens het verhoor door buiten het gezichtsveld van de minderjarige, maar in het gezichtsveld van de camera plaats te nemen. De taak van de vertrouwenspersoon is het geruststellen van de minderjarige en deze aan te moedigen om mee te werken aan het verhoor. Het stellen van vragen en het aanvullen van verklaringen is daarentegen niet toegestaan.¹⁴

Vanuit de regiekamer – waar het technische materiaal zich bevindt – volgen één of meerdere leden van de technische dienst het verhoor. Ook de eventueel aangestelde psychiater of psycholoog volgt bij voorkeur het verhoor vanuit deze regiekamer.¹⁵

Verloop van het verhoor

Voor het verhoor wordt een stappenplan bestaande uit vier fasen en twaalf stappen gehanteerd.¹⁶ Een overzicht van dit stappenplan is terug te vinden in tabel 1. Hieronder wordt kort besproken wat de aandachtspunten zijn tijdens het verhoor van een minderjarige.

Tabel 1. Fasen verhoor in België

Fasen	Stappen
1. Introductie	1. Presenteren van materiaal en personen
	2. Presenteren van wettelijke bepalingen
	3. Het kind zich laten voorstellen & neutrale onderwerpen bespreken
	4. Afspraken maken
2. Vrij verhaal	5. Uitnodigen tot een vrij verhaal
	6. Stimuleren van het vrije verhaal
	7. Synthese van het vrije verhaal
3. Vraagstelling	8. Verduidelijken van het vrije verhaal
	9. Uitdiepen van het vrije verhaal
	10. Verifiëren van andere dossierelementen
4. Beëindiging verhoor	11. Formuleren van de wettelijke bepalingen
	12. Bedanken

Over het algemeen verloopt het verhoor van een minderjarige op min of meer dezelfde manier als het verhoor van een meerderjarige. Punten waar tijdens het horen van een minderjarige (meer) aandacht aan wordt besteed zijn: het vrije verhaal, het vermijden van suggestiviteit, het stellen van open vragen en het kindvriendelijke taalgebruik. In uitzonderlijke gevallen kan er tijdens het verhoor gebruik worden gemaakt van hulpmiddelen om gekregen informatie te verduidelijken. De verhoorder moet hier wel specifiek voor zijn opgeleid. Tot slot is het van belang dat de verhoorder de minderjarige bedankt voor zijn of haar medewerking.¹⁷

2. Het verhoor van minderjarigen in Engeland en Wales

2.1 Wettelijke bepaling en richtlijnen voor het verhoor van minderjarigen

2.1.1 Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

In navolging op de *'Criminal Justice Act'* van 1988, die toestond dat de getuigenis van minderjarigen jonger dan 14 jaar via een live video-link afgelegd mocht worden en de *'Criminal Justice Act'* van 1991 die het mogelijk maakte dat video-opnames van verhoren als bewijsmateriaal gebruikt mochten worden, is in 1999 de *'Youth Justice and Criminal Evidence Act'* geïmplementeerd. Deze laatste act biedt nog meer mogelijkheden om specifieke getuigen bij te staan.¹⁸

Degenen die recht hebben op speciale maatregelen zijn de zogenaamde kwetsbare en geïntimideerde slachtoffers. Onder kwetsbare slachtoffers vallen zowel minderjarigen jonger dan 17 jaar als mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking. Mensen die angstig of van streek zijn vanwege het afleggen van een getuigenverklaring worden als geïntimideerde slachtoffers aangemerkt. Aangezien de focus in dit onderzoek ligt op minderjarigen zal verder enkel worden ingegaan op de speciale maatregelen die van toepassing zijn op deze specifieke groep. Met de introductie van de meest recente act kan; 1) het slachtoffer in de rechtbank door middel van schermen uit het zicht van de verdachte geplaatst worden, 2) het slachtoffer via een live televisie-link zijn of haar getuigenverklaring aandragen, 3) opdracht worden gegeven om mensen uit de rechtszaal te weren ten tijde van de getuigenverklaring, 4) worden afgezien van het dragen van pruiken en toga's tijdens de getuigenverklaring, 5) een video-opname van het verhoor van de getuige als hoofdbewijs worden toegestaan, 6) een video-opname van een kruisverhoor of het verhoor worden toegestaan als bewijs van het slachtoffer, 7) de communicatie met het slachtoffer in de rechtbank plaatsvinden door middel van een tussenpersoon en kan 8) het slachtoffer gebruik maken van communicatieve hulpmiddelen tijdens het leveren van bewijs. Het is aan de rechtbank om tot het besluit te komen of één of een combinatie van deze speciale maatregelen ingezet kan worden in een zaak. Daarbij wordt rekening gehouden met de waarschijnlijkheid dat de inzet van één of meerdere speciale maatregelen leidt tot een verbetering van de kwaliteit, of tot de best mogelijke kwaliteit van de getuigenverklaring.¹⁹

Minderjarigen jonger dan 17 jaar die slachtoffer zijn van een zedenmisdrijf, geweldsmisdrijf, verwaarlozing of ontvoering hebben recht op speciale bescherming. Dit houdt in dat alle relevante video-opnames moeten worden toegestaan

in de rechtbank en dat het bewijs – gegeven door het slachtoffer in aanloop naar de zitting – dat niet op video is vastgelegd door middel van een live televisie-link wordt gegeven ten tijde van de zitting.²⁰

2.1.2 Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings

Het *'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings'*-document is in 2011 uitgebracht en is daarmee de meest recente editie van richtlijnen met betrekking tot het horen van slachtoffers, en het voorbereiden van de doelgroep op en ondersteunen van de doelgroep tijdens het strafrechtelijke proces. De focus ligt daarbij vooral op de kwetsbare en geïntimideerde slachtoffers zoals gedefinieerd in de *'Youth and Criminal Evidence Act'*. Daarnaast wordt er ook speciale aandacht besteed aan kroongetuigen. Het document omvat zowel lokale *best practices* als de expertise van praktijkprofessionals, liefdadigheidsinstellingen en vrijwilligersinstanties betrokken bij slachtoffers en getuigen op lokaal niveau. In tegenstelling tot de *'Youth and Criminal Evidence Act'* is dit document raadgevend en omvat het dus geen wettelijk verplichte gedragscode.²¹

2.3 Het audiovisuele verhoor in de praktijk²²

De onderstaande beschrijving van het audiovisuele verhoor in de praktijk is gebaseerd op de richtlijnen van het *'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings'*-document. Hierbij moet de kanttekening worden geplaatst dat de praktijk kan afwijken van deze richtlijnen aangezien het desbetreffende document geen wettelijk verplichte gedragscode omvat.

2.3.1 Omstandigheden waarin audiovisueel verhoor mogelijk is

In het geval van kwetsbare en geïntimideerde slachtoffers is audiovisueel verhoor mogelijk gezien de speciale maatregel die betrekking heeft op het toelaten van een video-opname van het verhoor als bewijsmateriaal in de rechtszaak. Zoals eerder ook al is vastgesteld moet daarbij rekening worden gehouden met de waarschijnlijkheid dat het audiovisueel opnemen van het verhoor leidt tot een verbetering van de kwaliteit of tot de best mogelijke kwaliteit van de getuigenverklaring. Voor slachtoffers van onder andere zedendelicten geldt dat het videoverhoor sterk wordt aangeraden aangezien alle video-opnames in dergelijke zaken moeten worden toegelaten als bewijs. Indien de minderjarige weigert mee te werken aan een audiovisueel verhoor moet worden afgezien van audiovisuele opname.

2.3.2 Vooraf aan het verhoor

Planning voorafgaand aan het verhoor is erg belangrijk. Tijdens deze planningsfase moet informatie met betrekking tot de volgende punten in overweging worden

genomen: 1) het slachtoffer, 2) het vermeende delict en 3) het politieonderzoek. Daarnaast moet in deze fase de verhoorder proberen te achterhalen waar het slachtoffer het liefst gehoord wil worden. Ook is het van belang dat de zaak voorafgaand aan het verhoor wordt herzien om er zeker van te zijn dat alle relevante zaken worden meegenomen in het verhoor, en de juiste vragen worden gesteld. Wat het audiovisueel opnemen betreft is het van tevoren niet altijd duidelijk of dit noodzakelijk is. Om dit vast te stellen is een eerste ondervraging nodig.

Ouders of verzorgers van minderjarigen worden voorafgaand aan het verhoor geïnformeerd, tenzij het nodig is de minderjarige te horen zonder medeweten van de ouders of verzorgers.

Slachtoffers moeten altijd worden voorbereid op een verhoor. In sommige gevallen kan dit net voor aanvang van het verhoor, maar in andere gevallen is het essentieel dat deze voorbereiding meerdere uren of zelfs dagen voor het verhoor plaatsvindt. Tijdens deze voorbereiding wordt aan het slachtoffer uitgelegd wat het doel van het verhoor is, en indien het audiovisueel geregistreerd wordt, wat hier de reden voor is en wie deze opname naderhand mogelijk te zien krijgen. Daarnaast wordt uitleg gegeven over de rol van de verhoorder(s) en andere aanwezigen, de locatie van het verhoor en de geschatte duur van het verhoor. Tot slot is het aan de verhoorder(s) om het verloop van het verhoor te schetsen en uitleg te geven over de grondregels die hierbij van toepassing zijn.

2.3.3 Het verhoor

Aanwezigen en plaats van verhoor

Volgens het *'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings'*-document is een speciale combinatie van vaardigheden vereist van degene die het audiovisuele verhoor leidt. De hoofdverhoorder dient iemand te zijn die in staat is een verstandhouding te creëren met het slachtoffer, weet hoe effectief te communiceren met slachtoffers die van streek kunnen raken en kennis heeft van bewijsregels en misdrijven. Tot slot moet de hoofdverhoorder bekend zijn met de informatie die van belang is voor de zaak. Behalve de hoofdverhoorder kan tijdens het verhoor ook een toezichthouder aanwezig zijn in de verhoorruimte. De aanwezigheid van deze persoon tijdens het verhoor is wenselijk aangezien diegene bij kan dragen aan het professionele verloop van het verhoor. Ook kan de toezichthouder assisteren in het achterhalen van gaten in het verhaal van het slachtoffer, en verzekeren dat de behoeften van het slachtoffer voorop staan. Indien de toezichthouder aanwezig is in de verhoorruimte wordt deze als tweede verhoorder gezien. In het geval de toezichthouder plaatsneemt in de regiekamer wordt deze als observeerder aangemerkt. In de keuze voor de ruimte waarin de toezichthouder het verhoor volgt moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat het slachtoffer zich geïntimideerd voelt door de aanwezigheid

van teveel mensen in de verhoorruimte. Een tolk, bemiddelaar en een ondersteunende persoon – die bekend is bij het slachtoffer en deze kan voorzien in emotionele steun – hebben namelijk ook toegang tot de verhoorruimte.

Wat de plaats van het verhoor en de inrichting van de verhoorruimte betreft, moet hier goed bij worden stilgestaan. Sommige slachtoffers zullen er geen problemen mee hebben om in een verhoorruimte gehoord te worden, terwijl anderen mogelijk de voorkeur hebben om het verhoor in een voor hun bekende en aangename setting – waaronder op het thuisadres – af te nemen. Waar de locatie in elk geval aan moet voldoen is dat deze stil genoeg moet zijn zodat eventuele achtergrondgeluiden niet van invloed zijn op de geluidskwaliteit van de opname. Daarnaast moet de locatie ook vrij zijn van factoren die mogelijke onderbrekingen, afleidingen en angst of intimidatie teweeg kunnen brengen. De verhoorder en het slachtoffer moeten zich beiden volledig op het verhoor kunnen concentreren. Ondanks dat een slachtoffer zijn of haar voorkeur mag uitspreken over de locatie van het verhoor moet de voorkeur volgens de *'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings'* altijd uitgaan naar een vaste verhoorruimte in tegenstelling tot het gebruik van verplaatsbare apparatuur. Daarnaast zouden verhoren normaal gesproken niet moeten worden afgenomen op een politiebureau, maar in een speciaal ingerichte verhoorruimte in een ander gebouw. Indien de verhoorruimte niet in een ander gebouw gelokaliseerd kan worden, moet de overweging worden gemaakt om een aparte ingang te creëren voor slachtoffers die gehoord moeten worden.

Verloop van het verhoor

Het doel van een verhoor is om op een eerlijke manier een nauwkeurig en betrouwbaar beeld te verkrijgen van de gebeurtenis. Om dit te kunnen bewerkstelligen wordt door professionals het horen in fasen aangeraden, waarbij het slachtoffer in eerste instantie vrij is om zijn of haar verhaal te vertellen, en waarna de verhoorder geleidelijk aan meer specifieke vragen stelt om tot de details te komen. Daarnaast moet de verhoorder zijn of haar taalgebruik aanpassen aan het niveau van het slachtoffer zodat deze de uitleg en vragen van de verhoorder duidelijk begrijpt.

Tabel 2. Fasen verhoor in Engeland en Wales

Fase	Aandachtspunten
1. Verstandhouding creëren	a) Neutrale onderwerpen aansnijden b) Doornemen grondregels
2. Het vrije verhaal	a) Aanmoediging vrije verhaal door open vraagstelling b) Slachtoffer niet onderbreken
3. Bevraging	a) Uitleg verdiepende bevraging o.b.v. vrije verhaal b) Open vraagstelling, indien nodig gesloten vragen
4. Beëindiging	a) Samenvatting verhaal slachtoffer b) Passende afsluiting (bv. neutrale onderwerpen aansnijden) c) Slachtoffer bedanken

3. Het verhoor van minderjarigen in Scandinavië²³

3.1 Het Barnahus model

Het Barnahus (letterlijk: “huis voor kinderen”) model is gebaseerd op het Amerikaanse Children’s Advocacy Center (CAC) model. Beide modellen hebben als uitgangspunt dat kindermisbruik een dermate ingewikkeld fenomeen is dat gespecialiseerde professionals, en een gecoördineerde dienstverlening noodzakelijk zijn. De modellen verschillen echter van elkaar op twee punten. In tegenstelling tot het CAC model maakt het Barnahus model – zoals het in de Scandinavische landen is geïmplementeerd – deel uit van zowel de Raad voor de Kinderbescherming als het rechtssysteem. Het concept van een Barnahus heeft zijn intrede gedaan in IJsland in 1998. Vier jaar later riep Save the Children Europe in een rapport getiteld ‘*Child Abuse and Adult Justice*’, het IJslandse Barnahus uit tot *best practice* model als het gaat om de afhandeling van zaken rondom seksueel misbruik van kinderen. Dit rapport leidde ertoe dat de meeste Scandinavische landen gepleit hebben voor de invoering van het Barnahus model. Vandaag de dag is het model behalve in IJsland ook van kracht in Noorwegen, Zweden en Denemarken. In Finland is in de jaren 2014 tot en met 2016 een Barnahus pilot ontwikkeld. De ervaringen en methoden van samenwerking die uit dit pilot-project naar voren zijn gekomen, worden verder geïmplementeerd in het Strategische Overheidsprogramma 2016-2018, dat onder andere als speerpunt heeft de dienstverlening rondom kind en familie te hervormen. Aangezien Finland het Barnahus model dus nog niet officieel geïmplementeerd heeft, wordt dit land niet meegenomen in de verdere uiteenzetting van het Barnahus model.

In 2015 heeft de Expert Group on Children at Risk (CAR) van de Council of the Baltic Sea States (CBSS) het PROMISE project gelanceerd. Dit door de EU gefinancierde project had tot doel het Barnahus model binnen Europa te promoten. In de looptijd van 2015-2017 zijn verschillende documenten opgesteld waaronder ‘*The European Barnahus Quality Standards*’. Dit document vormt de eerste poging tot het vaststellen van de principes en *good practice* normen waar voorzieningen aan moeten voldoen willen ze werken volgens het Barnahus model. In 2017 is het PROMISE project opgevolgd door het PROMISE 2 project dat tot en met 2019 loopt. Binnen dit huidige project zijn verscheidene Europese landen bezig om hun multidisciplinaire samenwerking en de samenwerking tussen instanties te intensiveren. Deze intensivering heeft tot doel minderjarigen die slachtoffer of getuige zijn geworden van geweld te verzekeren dat ze toegang hebben tot een Barnahus

en daarbij profijt hebben van een kindvriendelijke, professionele en effectieve benadering in een veilige omgeving. Behalve het PROMISE 2 project is in 2017 ook de Europese Barnahus Beweging van start gegaan. De start van deze beweging bevestigde het Barnahus model als een *good practice*, en als een op grote schaal geaccepteerd concept.²⁴

Het Barnahus model steunt op de volgende uitgangspunten: 1) multi-professionele aanpak, 2) *one door principle*, 3) vermijden secundaire victimisatie en 4) een veilige plek voor het onthullen van misbruik. De multi-professionele aanpak heeft enerzijds tot doel het juridische proces te faciliteren, en anderzijds ervoor te zorgen dat de minderjarige de nodige steun en behandeling krijgt aangeboden. Om dit tweeledige doel te kunnen bewerkstelligen zijn binnen een Barnahus onder andere politie, een officier van justitie, psychologen, sociaal maatschappelijk werkers en kinderartsen werkzaam. Tijdens overleggen komen de professionals samen om de misbruikzaken van de minderjarigen te bespreken. De huisvesting van deze belangrijke spelers grenst aan het *one door principle* dat uitgaat van de gedachte dat de professionals naar de minderjarige toe moeten komen en niet andersom. Het Barnahus zorgt er dus voor dat minderjarigen niet van de een naar de andere publieke organisatie worden gestuurd waar ze keer op keer hun verhaal moeten doen in vaak niet kindvriendelijke omgevingen. Om secundaire victimisatie tegen te gaan worden minderjarigen daarom enkel in het Barnahus audiovisueel gehoord door een speciaal daarvoor opgeleide professional. Minderjarigen getuigen niet in de rechtszaal en hoeven om die reden dus ook niet aanwezig te zijn in de rechtszaal. Via een videoverbinding kunnen overige professionals het verhoor volgen in een aangrenzende observeerruimte waarbij ook de mogelijkheid bestaat om via de verhoorder vragen te stellen aan de minderjarige. Tot slot staat het Barnahus voor een veilige plek waar minderjarigen over misbruik gehoord kunnen worden. Het wordt om die reden gezien als een kindvriendelijke plek waar de minderjarige centraal staat, een plek die ondersteuning biedt en een plek die veilig is van verdachten.

3.2 Wettelijke bepalingen en regelgeving voor het verhoor van minderjarigen

IJsland

Ondanks dat het Barnahus model in 1998 in IJsland is geïmplementeerd, is er geen specifieke Barnahus wetgeving en wordt er in geen enkele wetsbepaling specifiek naar het Barnahus gerefereerd. Hierdoor is het dus niet verplicht om gebruik te maken van het Barnahus model. Wat wel verplicht is, is om soortgelijke faciliteiten op te zetten en daar gebruik van te maken. Er zijn bepalingen opgenomen in zowel

de Wet Kinderbescherming (nr. 80/2002) als de Wet Criminele Procedure (nr. 88/2008) die de wettelijke basis vormen voor het Barnahus model. Daarnaast heeft de IJslandse Raad voor de Kinderbescherming richtlijnen en normen opgesteld voor de lokale kinder-welzijnsinstanties. De instanties zijn echter niet verplicht deze richtlijnen en normen na te leven.

Zweden

Na IJsland was Zweden het volgende land dat een Barnahus pilot heeft opgezet. Deze pilot startte in 2006, en in de daarop volgende jaren groeide het aantal Barnahus'en uit tot ongeveer dertig. Net als in IJsland bestaat er in Zweden geen specifieke Barnahus wetgeving waardoor het niet verplicht is om gebruik te maken van een Barnahus. In 2009 zijn er echter wel nationale richtlijnen en criteria voor de Barnahus'en opgesteld door de Zweedse Nationale Politie. Ondanks dat de vertegenwoordigers die in het Zweedse Barnahus model zijn opgenomen zich te houden hebben aan de voor hun geldende wetgeving (waaronder het Wetboek van Strafrecht (SFS 1942:740) en de Wet Sociale voorzieningen (SFS 2001:453)), wordt samenwerking tussen instanties die zich richten op kinderen in gevaar benadrukt in de Zweedse wetgeving.

Noorwegen

Het eerste Barnahus in Noorwegen is in 2007 gerealiseerd. Vandaag de dag zijn er 11 Barnahus'en verdeeld over alle regio's van Noorwegen. In tegenstelling tot IJsland en Zweden bestaat er in Noorwegen wel specifieke Barnahus wetgeving waardoor het voor politie en openbare aanklagers verplicht is gebruik te maken van de Barnahus'en. Het gaat hier om de Wet Criminele Procedure die in 2015 voor het laatst is aangepast waarbij nieuwe bepalingen voor onderzoekende verhoren van kracht zijn (FOR-2015-09-24-10983).

Denemarken

Na een grote wettelijke aanpassing in oktober 2013 genaamd het 'misbruikpakket', zijn er vijf Barnahus'en in Denemarken geïmplementeerd, verdeeld over alle regio's van het land. Dankzij deze wettelijke aanpassing heeft Denemarken, net als Noorwegen, specifieke Barnahus wetgeving. Met de komst van het 'misbruikpakket' zijn er meerdere wettelijke veranderingen doorgevoerd binnen de geconsolideerde Wet Sociale Voorzieningen (nr. 1284) die van belang zijn voor het Barnahus model. Daarnaast is als onderdeel van het 'misbruikpakket' de specifieke wet Kennisgeving Kinderhuizen (nr. 1153 van 01-10-2013) doorgevoerd, bestaande uit richtlijnen voor de taken en verplichtingen van de Barnahus'en. Bovenop deze wettelijke voorzieningen heeft de Nationale Raad van Sociale Voorzieningen kwaliteitsstandaarden voor het Deense Barnahus model opgetekend.

3.3 Het audiovisuele verhoor in de praktijk

3.3.1 Omstandigheden waarin audiovisueel verhoor mogelijk is

IJsland

In het Barnahus worden zowel door de politie gerapporteerde zaken behandeld als jeugdzorgzaken wanneer er verdenkingen zijn van misbruik.

Aanvankelijk behandelde het Barnahus in IJsland enkel zaken rond verdenkingen van seksueel misbruik van minderjarigen, maar sinds 2015 bestaat de doelgroep met name uit minderjarigen die blootgesteld zijn aan seksueel misbruik en lichamelijke mishandeling. Degenen die in het Barnahus gehoord worden zijn jonger dan 15 jaar, maar de politie kan er ook voor kiezen gebruik te maken van het Barnahus om de getuigenissen van jongeren tussen de 15 en 18 jaar af te nemen. Deze groep jongeren moet wel – in tegenstelling tot de minderjarigen onder de 15 jaar – hun getuigenis nogmaals herhalen tijdens de officiële zitting.

Zweden

De zaken die in de Zweedse Barnahus'en behandeld worden lopen tegelijkertijd bij zowel jeugdzorg, de politie als de openbare aanklagers.

Oorspronkelijk bestond de doelgroep uit minderjarigen onder de 18 jaar waarbij verdenking was van slachtofferschap van ernstige delicten gericht tegen het leven, de gezondheid of de vrijheid. Hieronder vallen onder andere seksueel misbruik en lichamelijke mishandeling. Sinds de intrede van de nationale richtlijnen in 2009 wordt de doelgroep niet langer gedefinieerd als (vermeende) slachtoffers van ernstige delicten, maar bestaat de doelgroep uit (vermeende) slachtoffers van bovengenoemde delicten waarnaar zowel jeugdzorg, de politie als de openbare aanklagers onderzoek verrichten. Bovendien is met de komst van de nationale richtlijnen de doelgroep verder uitgebreid en omvat deze nu ook minderjarige slachtoffers van vrouwelijke genitale verminking en minderjarigen die zowel direct als indirect slachtoffer zijn van geweld.

Noorwegen

In Noorwegen worden enkel zaken die bij de politie zijn gerapporteerd door benadeelde partijen en getuigen in de Barnahus'en behandeld.

De doelgroep waar de Noorse Barnahus'en zich op richten zijn minderjarigen onder de 16 jaar oud, evenals andere kwetsbare slachtoffers en getuigen – hierbij valt te denken aan volwassenen met een verstandelijke beperking – in zaken omtrent seksueel misbruik, direct en indirect lichamelijk geweld, moord, doodslag en genitale verminking.

Denemarken

De Deense Barnahus'en richten zich op jeugdzorgzaken waarbij de politie en/of de gezondheidszorg betrokken zijn.

Kinderen en adolescenten onder de 18 jaar die slachtoffer zijn geworden van of waarbij verdenking is van seksueel misbruik of lichamelijke mishandeling omvatten de Deense doelgroep.

3.3.2 Vooraf aan het verhoor

De gestructureerde verhoorprotocollen die in de hier behandelde landen worden gebruikt komen overeen met de '*National Institute of Child Health and Human Development*' (NICHD) protocol. Aangezien de protocollen van de individuele landen niet ter beschikking zijn wordt het NICHD protocol als uitgangspunt genomen. Dit protocol is gebaseerd op zowel onderzoek als kennis van experts op het gebied van het geheugen, de communicatieve vaardigheden en sociale kennis van kinderen. Deze informatie is gebundeld in richtlijnen die tot doel hebben de kwaliteit van verhoren van kinderen te verbeteren.

Voordat het verhoor van start gaat moet de verhoorder zichzelf voorstellen, het verloop van het verhoor uitleggen in een voor het kind begrijpelijke taal en uitleg geven over de toehoorders in de regiekamer. De uitleg over het verloop van het verhoor omvat de volgende punten: 1) het vertellen van de waarheid, 2) het in detail beschrijven van de gebeurtenissen, 3) het zeggen van 'Ik weet het niet' in plaats van een antwoord te verzinnen, 4) het zeggen van 'Ik begrijp het niet' als een vraag niet duidelijk is en 5) het corrigeren van de verhoorder als deze iets verkeerd zegt. Na deze introductie fase volgt er een fase waarin het contact met het kind verder wordt opgebouwd. De verhoorder stelt vragen over wat het kind leuk vindt om te doen met als doel het kind beter te leren kennen. De laatste fase voor het inhoudelijke verhoor gaat in op het episodisch geheugen van het kind. Aan de hand van een recente gebeurtenis probeert de verhoorder in detail te achterhalen wat er toen is gebeurd. Wanneer de verhoorder ervan overtuigd is dat het kind alles met betrekking tot de specifieke gebeurtenis heeft verteld wordt het kind gevraagd te vertellen over de dag voorafgaand aan het verhoor (gisteren).²⁵

3.3.3 Het verhoor

Aanwezigen en plaats van verhoor

IJsland

Hoewel het niet wettelijk verplicht is om gebruik te maken van het Barnahus, vinden vandaag de dag bijna alle verhoren met de doelgroep hier plaats. Het verhoor wordt geleid door een psycholoog werkzaam bij het Barnahus die gespecialiseerd is

in het afnemen van dergelijke verhoren. Vanuit de aangrenzende observatieruimte kunnen verschillende professionals het verhoor via een videoverbinding volgen. Onder deze professionals vallen; een rechter – deze is tevens ook verantwoordelijk voor de gehele procedure –, een sociaal maatschappelijk werker van de Raad voor de Kinderbescherming, de politie, de openbaar aanklager, de advocaat van de verweerder en de advocaat van de minderjarige.

Zweden

Net als in IJsland is het in Zweden niet verplicht om gebruik te maken van de Barnahus'en. Veel van de verhoren vinden hier echter wel plaats. In tegenstelling tot de minderjarigen tot 18 jaar die in de Barnahus'en gehoord worden, worden op andere locaties enkel minderjarigen onder de 15 jaar audiovisueel gehoord. De audiovisuele verhoren – zowel binnen de Barnahus'en als op andere locaties – worden geleid door een speciaal daarvoor opgeleide politiefunctionaris. De openbaar aanklager is degene die de leiding heeft over het verhoor. Samen met de volgende personen is de openbaar aanklager aanwezig in de observatieruimte; een rechercheur, de advocaat van de eiser, een plaatsvervangend voogd voor de minderjarige, de advocaat van de verweerder, vertegenwoordigers van jeugdzorg en/of een adviseur van het Barnahus. Tot slot is er normaal gesproken ook een technicus aanwezig om de apparatuur voor de audio/video verbinding en de opname te bedienen.

Noorwegen

Net als in Zweden worden de verhoren van de minderjarigen enkel afgenomen door een speciaal daarvoor opgeleide politiefunctionaris. In de observatieruimte volgen de rechter, de openbaar aanklager, de advocaten van de verweerder en de door de overheid gefinancierde advocaat van de eiser het verhoor.²⁶ Ook is het de medewerkers van jeugdzorg toegestaan om – ten goede van de zaak die binnen jeugdzorg loopt – het verhoor te observeren ondanks dat ze formeel gezien geen deel uitmaken van het Noorse Barnahus samenwerkingsverband.

Denemarken

De regel is dat alle verhoren van minderjarigen uitgevoerd moeten worden door de politie in een Barnahus. Sinds 2001 verzorgt de Deense politie een formele training voor het horen van minderjarigen in seksueel misbruik zaken. Hoewel alle verhoren in de Barnahus'en audiovisueel opgenomen worden is het in Denemarken ook bij wet vastgelegd dat het verhoor van minderjarigen onder de 15 jaar, waarbij verdinkingen zijn van seksueel misbruik, audiovisueel vastgelegd moet worden. Welke partijen het verhoor via de observatieruimte mogen volgen is onbekend, maar aanzien in alle andere genoemde landen de openbaar aanklager, de advocaten van

de verweerder en eiser worden genoemd, is het aannemelijk dat in elk geval deze personen plaats mogen nemen in de observatieruimte van de Deense Barnahus'en.

De ruimte binnen alle Barnahus'en waar de verhoren plaatsvinden heeft een neutrale maar kalmerende en kindvriendelijk inrichting. De gedachte hierachter is dat kindvriendelijke ruimtes de beste setting vormen voor minderjarigen om hun verklaring af te leggen. Aangezien alle verhoren in de Barnahus'en zowel via audio als video worden opgenomen is er in de ruimte ook audiovisuele apparatuur aanwezig.

Verloop van het verhoor

Zoals eerder al werd vastgesteld zijn de gestructureerde verhoorprotocollen van de hier besproken Scandinavische landen niet voorhanden waardoor de beschrijving van de verhoorprocedure wordt gedaan aan de hand van het NICHD protocol. De fasen van het inhoudelijke verhoor zijn schematisch weergegeven in tabel 3. Voor een meer gedetailleerde inkijk in deze fasen en voorbeeldvragen verwijzen wij u naar de interviewhandleiding van de Ruiter et al. (2016).

Tabel 3. Fasen verhoor volgens NICHD protocol

Fasen	Aandachtspunten
1. Inhoudelijke zaken	a) Praten over waarom het kind hier vandaag is b) Kind vrij verhaal laten doen c) Verhoorder stelt specifieke vragen om te achterhalen of er daadwerkelijk iets is gebeurd
2. Onderzoeken van het incident	a) Bij meerdere incidenten deze scheiden b) Verkennen van de specifieke incidenten
Pauze	a) De ontvangen informatie bestuderen b) De rest van het verhoor plannen
3. Aanvullende informatie verkrijgen	a) Informatie verkrijgen dat nog niet door het kind is genoemd b) Gerichte vragen; alleen als andere benaderingen al zijn uitgeprobeerd
4. Verwachte informatie niet vermeld	Alleen vragen gebruiken die relevant zijn om de verwachte informatie te achterhalen

5. Informatie over de onthulling	Achterhalen welke andere personen op de hoogte zijn van het incident
6. Einde	a) Het kind bedanken b) Wil het kind nog iets anders vertellen? c) Heeft het kind nog vragen?
7. Neutraal onderwerp	a) Vragen wat het kind deze dag verder nog gaat doen b) Vermelden dat het verhoor klaar is

Het is van belang dat de verhoorder altijd begint met het grondig stellen van open vragen. Als de verhoorder bepaalde details onduidelijk vindt of het idee heeft dat er informatie ontbreekt kan er gebruik worden gemaakt van directe vragen. Het is van belang dat deze directe vragen te allen tijde gecombineerd worden met een open uitnodiging. Een voorbeeld van een dergelijke open uitnodiging is ‘vertel me alles daarover’.

Eindnoten

1. Art. 38 Wet 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, B.S. 17 maart 2001, 8495.
2. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 4.
3. Art. 92 §1 Sv.
4. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 6.
5. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 9 - 10.
6. Art. 91bis Sv.
7. Art. 95 Sv.
8. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 12.
9. Art. 93 Sv.
10. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 7.
11. Hertbots, K., Desmet, N. (2014). 2014-04 Het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Pages/2014-04-Het-verhoor-van-minderjarige-slachtoffers-of-getuigen.aspx>
12. Art. 94 Sv.; Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 11.
13. Art. 94 Sv.
14. Ministeriële Omzendbrief 16 juli 2001 over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, p. 13.

15. Ibid.
16. Luypaert, H. (2005). Audiovisueel verhoor van minderjarigen. Onderzoek bij parket (master thesis). Bron: www.politieacademie.nl/kennisonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/72733.pdf
17. Hertbots, K., Desmet, N. (2014). 2014-04 Het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Pages/2014-04-Het-verhoor-van-minderjarige-slachtoffers-of-getuigen.aspx>
18. Onder getuigen worden zowel slachtoffers als daadwerkelijke getuigen verstaan. In de verdere tekst wordt enkel nog het begrip slachtoffers gebruikt.
19. Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999. (1999, 27 juli). Geraadpleegd van <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/contents>
20. Ibid.
21. Ministry of Justice (2011). Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings. Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures. Geraadpleegd van https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/best_evidence_in_criminal_proceedings.pdf
22. Ibid.
23. Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E. & Kaldal, A. (Eds.) (2017). Collaboration against child abuse. Exploring the Nordic Barnahus model. Cham: Palgrave Macmillan.
24. <http://www.childrenatrisk.eu/promise/>
25. De Ruiter, C., Otgaar, H., Serie, C. M. B., van den Hombergh, M. E. A. (2016). Het National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol: Interview Handleiding. Sectie Psychologie, Maastricht University.
26. La Rooy, D., Brubacher, S. P., Aromäki-Stratos, A., Cyr, M., Hershkowitz, I., Korkman, J. & Stewart, H. (2015). The NICHD protocol: A review of an internationally-used evidence-based tool for training child forensic interviewers. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 1(2), 76-89.

Bijlage 5 – Checklist kwetsbaarheid

DIT DOCUMENT NIET AAN DOSSIER TOEVOEGEN

Document ingevuld door: _____

Relatie tot de betrokkene: _____

	Persoonsgegevens
Naam betrokkene	
Geboortedatum en plaats	
Type Woonvoorziening	
Adres	
Heeft betrokkene al eens eerder contact gehad met de politie? Zo ja, wanneer?	
Wat was de reden daarvan?	
Heeft dit gevolgen voor de benadering?	
Gegeven contactpersoon	
Naam Functie Telefoon	
	Gegevens orthopedagoog / GZ-psycholoog
Naam, functie, telefoon	
Sinds wanneer kent u betrokkene?	

Daginvulling	
Hoe vult betrokkene zijn dag in?	
School Dagverblijf Activiteiten- of revalidatiecentrum Werk	
Wat voor bezigheden heeft de betrokkene daar en op welke dagen?	
Wat doet betrokkene aan vrijtijdsbesteding, bezoekt betrokkene clubs of verenigingen? Hobby's	

Mogelijkheden en beperkingen	
Is er sprake van een: Syndroom ASS Psychiatrische problematiek ADHD Epilepsie Stemmingswisselingen Cognitieve Functie Stoornis Anders....	
Is er sprake van medicijngebruik? Zijn er bij- werkingen die van invloed kunnen zijn op het verhoor (bijv. sufheid of vlakke emoties)	
Indien sprake van ASS, is er een autismepas- poort?	

<p>Is er een IQ test afgenomen? Welke test(en) en wat zijn de resultaten?</p> <p>Wat is het perfoormaal IQ?</p> <p>Wat is het verbaal IQ?</p> <p>Wanneer is de test afgenomen?</p> <p>Wat is de cognitieve ontwikkelingsleeftijd?</p> <p>Wat is de sociale ontwikkelingsleeftijd?</p> <p>Wat is emotionele ontwikkelingsleeftijd?</p>	
<p>Zijn er naast de verstandelijke beperking nog andere beperkingen?</p> <p>Visueel</p> <p>Auditief</p> <p>Motorisch</p> <p>Spraak / taalstoornis (denk aan stotteren, woordvindingsproblemen, echoladie, slechte articulatie, traag verbaal reageren, Anders nl....</p>	
<p>Is er een communicatieprofiel- en plan? Zo ja, wanneer is dat opgemaakt?</p>	
<p>Heeft betrokkene zelfinzicht in zijn eigen problematiek en/of beperkingen?</p>	
	Taal algemeen
<p>Is er sprake van een dialect?</p>	
<p>Heeft betrokkene bij de communicatie een tolk nodig. Wat voor tolk?</p>	
<p>Kan betrokkene:</p> <p>Lezen</p> <p>Tekenen</p> <p>Schrijven</p>	

	Informatieverwerking
<p>Moet je rekening houden met een afwijkende informatieverwerking?</p> <p>Wordt informatie vertraagd verwerkt? Zo ja waar zie je dit in terug?</p> <p>Is er sprake van woordvindingsproblemen?</p>	
	Geheugen
<p>Heeft betrokkene problemen met korte- of lange termijngeheugen?</p>	
<p>Heeft betrokkene de neiging tot confabuleren? (vertellen van overdreven, gefantaseerde of onware verhalen?)</p>	
	Tijdsbesef
<p>Beseft betrokkene begrippen als:</p> <p>Ochtend</p> <p>Middag</p> <p>Avond</p> <p>Gisteren</p> <p>Eergisteren</p> <p>Morgen</p> <p>Overmorgen</p> <p>Volgende week</p> <p>Volgende maand</p> <p>Een week geleden</p> <p>Eerste en laatste keer</p> <p>Veertien dagen geleden</p> <p>Vorig jaar</p> <p>Dagen van de week</p> <p>Weekend</p> <p>Anders</p>	

Kent betrokkene de volgende feestdagen: Belangrijke verjaardagen Belangrijke feestdagen Periode rond Sinterklaas Periode rond Kerst Periode rond Pasen Lente Zomer Herfst Winter	
Kan betrokkene gebeurtenissen in een tijds- lijn plaatsen? (bijv. voor en na de verjaardag van betrokkene of voor of na kerst?)	
In welke mate kan betrokkene chronologisch vertellen?	
	Communicatie en communicatiehulp- mid- delen
In hoeverre heeft betrokkene de neiging om te "pleasen"? Zo ja hoe uit zich dat? (sociaal wenselijk antwoorden, bijv. niet zeg- gen dat iets niet bevalt)	
Kan de betrokkene bevestigend of ontken- nend antwoord geven? Zo ja? Hoe doet hij dat?	
Hoe lang kan betrokkene geconcentreerd communiceren (in een 1 op 1 gesprek)	
Hoe laat betrokkene zien wanneer de concen- tratie "op" is?	
Wat kun je doen om de aandacht weer op de verhoorsituatie te richten?	
Hoe betrouwbaar zijn in het algemeen de ver- halen over gebeurtenissen van betrokkene?	

<p>Welke communicatievormen zijn bekend en worden begrepen?</p> <p>(gebruiks) Voorwerpen</p> <p>Foto's</p> <p>Pictogrammen</p> <p>Geschreven of getypte woorden</p> <p>Gebaren</p> <p>Tekeningen</p> <p>Geluiden</p> <p>Plattegronden</p>	
<p>Gebruikt betrokkene (technische) hulpmiddelen om te communiceren?</p> <p>Bijvoorbeeld:</p> <p>(picto-)Agenda</p> <p>iPad of tablet</p> <p>Smartphone</p> <p>Foto/pictogrammenboekje</p> <p>Levensboek</p> <p>Ervaringenboek</p> <p>Spraakcomputer</p> <p>Anders nl....</p>	
<p>Kan betrokkene zich een voorstelling maken of begrijpen dat een pop, een representatie is van zichzelf of een ander?</p>	
<p>Hoe maakt betrokkene contact met bekende en onbekende mensen?</p>	
<p>Communiqueert betrokkene over steeds terugkerende, vaste onderwerpen? Zo ja, welke?</p>	
	Emoties
<p>In hoeverre is betrokkene in staat om de basisemoties te uiten bijv bang, boos, blij of verdrietig?</p>	
<p>Herkent betrokkene deze emoties bij anderen?</p> <p>Kan betrokkene hier adequaat op reageren?</p>	
<p>Is er verschil hoe betrokkene zijn emoties uit bij een bekende en een onbekende?</p>	
<p>Zijn er bijzonderheden in gedrag in gespannen of bijzondere situaties?</p> <p>Hoe kan hiermee worden omgegaan?</p>	

Lichaamsbesef en seksualiteit	
	<i>Alleen relevant indien de verhoorsituatie mogelijk te maken heeft met seksualiteit!</i>
Is de betrokkene in staat om de lichaamsdelen te herkennen, aan te wijzen of te benoemen?	
Welke woorden worden gebruikt voor (intieme) lichaamsdelen?	
Heeft betrokkene een relatie? Zo ja, met wie?	
Welke kennis heeft betrokkene ten aanzien van sekseverschillen, seksualiteit, vriendschap en relaties?	

Bijlage 6 – Checklist bepalen verhoorwaardigheid getuigen

Voor getuigen onder de 12 jaar of getuigen met een verstandelijke beperking of cognitieve functiestoornis

Deze checklist niet aan dossier toevoegen

Bepalen verhoorwaardigheid van getuige:

Wanneer een verklaring van een dergelijke getuige noodzakelijk is voor de waarheidsvinding, dienen de onderstaande contra-indicaties te worden betrokken in de afweging om al dan niet over te gaan tot het verhoor of om het verhoor uit te stellen.

Daar waar een X staat onder hieronder aangehaalde contra-indicaties, is deze van toepassing en beschreven in rood.

1	Het is rechtens niet verantwoord om de persoon als getuige te horen. <i>Denk aan: het verschoningsrecht; de mogelijkheid dat de getuige zelf verdachte zou kunnen worden.</i>
2	Het is ethisch niet verantwoord om de getuige te horen. <i>Denk aan loyaliteitsconflicten. Voorbeelden: Een kind als getuige horen tegen de vader, terwijl de moeder voor de vader kiest; In een huiselijk geweldzaak een kind als getuige horen terwijl het niet zelf het slachtoffer is.</i>
3	Er is onvoldoende vooronderzoek verricht. <i>Voorbeelden: Het horen van de getuige aan wie de persoon als eerste iets heeft verteld over het feit; Het nog ontbreken van een medische verklaring omtrent letsel of seksueel misbruik.</i>
4	Er is veel tijd verstreken sinds het voorval en/of het moment dat de getuige er uitspraken over heeft gedaan. <i>Hoe langer geleden het voorval zich heeft afgespeeld, hoe groter de kans op minder en/of onbetrouwbare informatie. Zie voor relevante kennis hieromtrent het onderwerp Waarnemen en geheugen op PKN of Deel 1, hoofdstuk 3.3 van de Handleiding verhoor.</i>

5	De getuige heeft geen of nauwelijks uitspraken gedaan over het feit. <i>De vermoedens van betrokkenheid van de getuige zijn bijvoorbeeld slechts gebaseerd op gedragsveranderingen of op uitspraken van derden.</i>
6	De getuige is jonger dan vier jaar. <i>In zeer uitzonderlijke gevallen kan een kind jonger dan 4 jaar worden gehoord, mits het kind in staat is om te verklaren in begrijpelijke taal.</i>
7	De getuige is al eerder gehoord over het voorval.
8	De getuige is in relatie met het feit in therapie geweest. <i>Therapie kan het geheugen van de getuige onbewust hebben beïnvloed. Probeer van ouders/voogd/behandelaar inzichtelijk te krijgen wat er tijdens therapie is besproken over het voorval.</i>
9	Er is onvoldoende duidelijkheid of de getuige in staat is om in begrijpelijke taal te verklaren.
10	De getuige heeft aangegeven zelf niets te willen of durven vertellen over het voorval. <i>Denk bijvoorbeeld aan vergaande angst voor de dader.</i>
11	De getuige heeft aangegeven niets (meer) te weten over het feit of heeft geheugenproblemen.
12	De veiligheid van de getuige ná het verhoor is onvoldoende gewaarborgd.
13	De getuige is niet of onvoldoende voorbereid (weet niet waarover of over wie hij komt praten).
14	De getuige functioneert cognitief en sociaal-emotioneel op het niveau van een 2 á 3 jarige.

NB: Het is vanzelfsprekend dat als tot verhoor wordt besloten de geldende wetgeving, rechtspraak en beleidsrichtlijnen worden gevolgd. Denk bijvoorbeeld aan de Aanwijzingen auditieve en audiovisuele registratie van verhoren, de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik, de Aanwijzing huiselijk geweld en de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake kindermishandeling.

Belang van de zaak:

- Getuige zou feiten-bewijsmiddelen kunnen geven
- Contra-indicaties, zie bovenstaande aangehaalde punten.

Beschrijf belang van de getuige:

Gezien bovenstaande contra-indicaties is het advies om op dit moment **NIET** te horen.

d.d.

Studiobeoordelaars –adviseurs Politie Eenheid Oost-Nederland

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnissen en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstellbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepcultuur

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorders

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Doordringen of doordrinken

Effectevaluatie Halt-straft Alcohol

Prostitutie in Nederlandse gemeenten

Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014

2015

Aangifte onder nummer

Implementatie, toepassing en eerste resultaten van de nieuwe regeling 'Aangifte onder nummer'

Papier en werkelijkheid

Een hypothesevormend onderzoek naar de invloed van registratie-effecten op de omvang van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Een inventarisatie van aard, omvang en aandachtspunten in verband met de effectuering van slachtofferrechten

2016

Dieren Verboden

De toepassing van het houdverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf

Kijk op jeugdcriminaliteit

Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende aanpakken

Stijging meldingen verwarde personen in de regio Rotterdam

Een onderzoek naar mogelijke verklaringen en wenselijke oplossingen

Missen we iets?

Een gebiedsanalyse in Rotterdam naar de omvang en aanpak van de jeugdcriminaliteit en eventuele 'witte vlekken' in dat beeld

De draad weer oppakken

Een follow-up onderzoek onder nabestaanden van slachtoffers van levensdelicten

Hoe lopen de hazen?

De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing

Focus op heling

Een onderzoek naar het functioneren van de helingmarkt, het beleid tegen en de gevolgen van heling

Van cijfers naar interpretatie

Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit

Wie is het slachtoffer?

Kenmerken van de doelgroep van het Schadefonds Gewelddsmisdrijven en strategieën voor een beter doelgroepbereik

Straatprostitutie in Nijmegen

Een evaluatie van de tippelzone en huiskamer aan de Nieuwe Marktstraat in Nijmegen

Radicalisering in de gemeente Arnhem

Resultaten van onderzoek onder mentoren, welzijnswerkers en jongeren

2017

Duiding van problematisch jeugdgroepengedrag

Een theoretische verkenning en een praktische handreiking voor het veld

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

De achterblijvers

Een evaluatie van het maatwerk voor achterblijvers van vermiste personen

2018

Realiteit of registratie-effect?

De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Links-extremisme in beeld

Een verkennend onderzoek naar links-extremistische groeperingen in Nederland

Opschakelen

Onderzoek naar ongewenste gedragingen in de wielersport

Na het beslag

Een onderzoek naar door RVO inbeslaggenomen voorwerpen onderdeel Natuur en de afhandeling daarvan

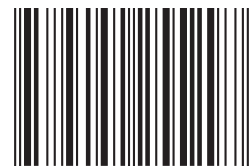
Slachtoffers zoeken en vinden

Een onderzoek naar het werk van de kinderpornorechercheurs

De positie van slachtoffers van misdrijven is de laatste jaren verbeterd. Kwetsbare slachtoffers, met name minderjarigen, verdienen volgens internationaal recht extra aandacht. Gelet op de ernst van het delict geldt dit in het bijzonder voor minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik. Kinderen jonger dan twaalf jaar worden in een kindvriendelijke verhoorstudio gehoord door een speciaal daartoe opgeleide zedenrechercheur. Bij slachtoffers tussen de twaalf en achttien jaar is dit geen vanzelfsprekendheid en varieert zowel de verhoorlocatie als de functie van de verhoorder. In dit onderzoek is nagegaan hoe het horen van minderjarige zedenslachtoffers in theorie en praktijk concreet vorm en inhoud krijgt. Daartoe is een literatuurstudie uitgevoerd om de juridische context te schetsen waarbinnen de verhoren plaatsvinden. Daarbij is ook de situatie in enkele buitenlandse landen betrokken. Voorts zijn er interviews gehouden en is er dossieronderzoek uitgevoerd om zicht te krijgen op de praktijk van het horen van deze specifieke groep slachtoffers. Uit de resultaten blijkt hoe de verhoorpraktijk van minderjarige zedenslachtoffers eruit ziet en wat er verbeterd kan worden.

ISBN 978-94-92255-29-7

9 789492 255297 >